परिच्छेद

८

८.२ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका तथ्यहरू

मधेस प्रदेश

८.२.१ सप्तरी

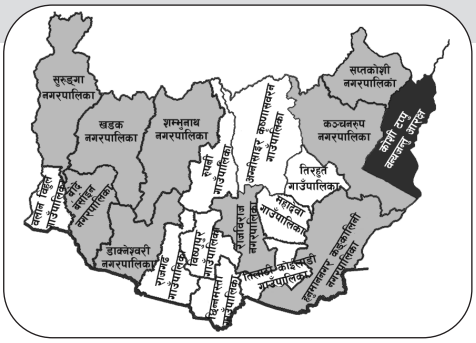

जम्मा जनसङ्ख्या	७,०६,२५५
महिला	३,५४,८८७
घर परिवार सङ्ख्या	१,४६,८१६
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	३७,५६५
साक्षरता प्रतिशत	६७.६९
आश्रित जनसङ्ख्या	३,५३,१०३
अपाङ्गता भएका	१०,७८३

यस वर्ष सप्तरी जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा चार जना महिला र २२ जना पुरुष गरी २६ जना पीडित भए। ज्यादतीका घटनामा ८० जना महिला र २० जना पुरुष गरी १ सय जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ३० जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ४८ जना महिला पीडित भए।

झडप

राजविराज नगरपालिका-१३ विषहरियामा ०८० माघ ८ गते मधेस प्रदेश कृषि विश्वविद्यालय भवनको भूमिपूजन तथा शिलान्यास कार्यक्रममा प्रहरीले गरेको लाठीचार्जबाट मधेस प्रदेश सरकारका शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्री राजविराज नगरपालिका-९ मलेठका ४९ वर्षीय महेशप्रसाद यादवको टाउकोमा चोट लाग्यो। प्रहरीको लाठीचार्जबाट मधेस प्रदेश सांसदहरू तिलाठी कोइलाडी गाउँपालिका-४ कोइलाडीका ४१ वर्षीय सतिशकुमार सिंह, सप्तकोशी नगरपालिका-९ की ३४ वर्षीया रञ्जुकुमारी मण्डल खड्ग, सिरहा जिल्लाको मिर्चैया नगरपालिका-१० की २९ वर्षीया भाग्यश्री कुमारी चौधरीलाई समेत चोटपटक लाग्यो। प्रहरीको लाठीचार्जबाट मन्त्री यादवका अङ्गरक्षकसहित राजविराज नगरपालिका-९ का ४७ वर्षीय भुपेन्द्रप्रसाद यादव, राजविराज नगरपालिका-११ का २८ वर्षीय सचितानन्द यादव, राजविराज नगरपालिका-११ का २८ वर्षीय पप्पु यादव, कञ्चनरुप नगरपालिका-१ का ३१ वर्षीय अनिलकुमार पञ्जियार, कञ्चनरुप नगरपालिका-११ का ३५ वर्षीय रोजी सिंह, कञ्चनरुप नगरपालिका-११ का ३३ वर्षीय सम्झना राणा चौधरी, डाक्नेश्वरी नगरपालिका-५ का ४० वर्षीय अमरेन्द्र यादव, डाक्नेश्वरी नगरपालिका-६ का ३८ वर्षीय अनिलकुमार यादव, डाक्नेश्वरी नगरपालिका-६ का ३२ वर्षीय विवेक यादव, बलान बिहुल गाउँपालिका-३ का ३१ वर्षीय देवनारायण यादव, महादेवा गाउँपालिका-१ का ७० वर्षीय हनुमान मलाहा, महादेवा गाउँपालिका-३ का ५४ वर्षीय हनुमान मुखिया, महादेवा गाउँपालिकाका ३७ वर्षीय प्रमोद इशर, तिलाठी कोइलाडी गाउँपालिका-५ का ५४ वर्षीय उमेश राय, २८ वर्षीय सुरेन्द्र यादव, रामशरण महतो, सिरहाको मिर्चैया नगरपालिका-१० का ३० वर्षीय निर्मल मण्डल सामान्य घाइते भए। उनीहरूको उपचार माघ ८ गते गजेन्द्र नारायण सिंह अस्पताल, राजविराजमा भयो।

कृषि विश्वविद्यालयका सहकुलपति तथा सिनेटका अध्यक्ष समेत रहेका मन्त्री यादवको नेतृत्वमा पुगेको जुलुस सुरक्षा घेरा तोड्दै अघि बढेपछि प्रहरीले लाठीचार्ज गरेको थियो। मन्त्री यादवले जानकारी नदिइकन गर्न लागिएको शिलान्यास कार्यक्रम स्थगित गर्न माघ ७ गते मन्त्रालयको लेटरप्याडमा सूचना जारी गरेका थिए। मन्त्री आबद्ध जनमत पार्टीले समेत सात बुँदे माग राखी विश्वविद्यालयको राजविराज नगरपालिका-३ स्थित कार्यालयमा माघ ७ गते तालाबन्दी गरेको थियो।

कुटपिट

अन्यपक्षबाट

राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टीका राजविराज नगर समिति अध्यक्ष राजविराज नगरपालिका-७ का ३३ वर्षीय खेलानन्द दासलाई ०८० चैत ५ गते राजविराज नगरपालिकाका निलम्बित मेयर राजविराज नगरपालिका-९ का ५८ वर्षीय भीमराज यादव, उनका ३२ वर्षीय छोरा विलियम यादव र राजविराज नगरपालिका-५ का ४७ वर्षीय गुलाब यादवले कुटपिट गरेको भन्दै दासले चैत ७ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिए। सिटी रिक्सामा 'भ्रष्टाचारी मेयर भीमराज यादव राजीनामा देऊ' लेखिएको ब्यानर टाँगेर माइकिङ गर्दै बजार परिक्रमा गरिरहेका बेला राजविराज नगरपालिका-३ स्थित ग्लोबल बैङ्क अगाडि आरोपितहरूको समूहले कुटपिट गरेको दासले बताए। घाइते दासको उपचार छिन्नमस्ता अस्पतालमा भयो। अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले भ्रष्टाचार आरोपमा दायर गरेको मुद्दामा निलम्बित मेयर यादवलाई विशेष अदालतले साउन ३२ गते दोषी ठहर गर्दै २ लाख ६३ हजार ४ सय ६८ रुपियाँ जरिबाना तोक्यो।

तालिका ८.२.१.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट			अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
कुटपिट					१	७	८
कारागारमा मृत्यु			२	२			
अमानवीय व्यवहार			३	३	१	१	२
घाइते		४	१७	२१		२	२
हत्या					२	७	९
धम्की						१	१
बाल अधिकार	विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजाय					१	१
	बालविवाह				१	१	२
	नवजात शिशुको हत्या				१		१
	बलात्कार				११		११
	सामूहिक बलात्कार				१		१
	यौन दुर्व्यवहार				२		२
	जम्मा				२८	२	३०
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा				१९		१९
	'बोक्सी'को आरोप				२		२
	दाइजोजनित हिंसा				९		९
	बलात्कार				७		७
	बलात्कार प्रयास				१		१
	यौन दुर्व्यवहार				४		४
	वैवाहिक बलात्कार				१		१
	बेचबिखन तथा ओसारपसार				५		५
	जम्मा				४८		४८
कूल जम्मा		४	११	१६	७८	३०	१००

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

कारागार र बन्दी

जिल्ला कारागारको क्षमता १० महिला र १ सय १५ पुरुष गरी १ सय २५ जनाको रहेको छ। कारागारमा ४ सय ६१ जना कैदीबन्दी छन्। जसमा नौ महिला र ४ सय ५२ पुरुष छन्। कैदीबन्दीको नियमित स्वास्थ्य परीक्षणका लागि एक जना स्वास्थ्यकर्मीको दरबन्दी रहेकोमा रिक्त छ। कारागारमा १० जना कैदीबन्दीले सामान्य मानसिक रोगको औषधी उपचार गराइरहेका छन्। कारागारमा १५ पुरुष र एक जना महिला ज्येष्ठ नागरिक रहेको जिल्ला कारागार प्रमुख प्रवीणकुमार अधिकारीले बताए। कारागारमा दीर्घरोगी ५० जना छन्।

कारागारमा मृत्यु

बलात्कारको आरोपमा पुर्पक्षका लागि राजविराज कारागारमा थुनामा रहेका हनुमाननगर कङ्कालिनी नगरपालिका-६ का १९ वर्षीय देवेन्द्र मण्डल ०८० माघ २८ गते मृत अवस्थामा फेला परेको प्रहरीले जनायो। मण्डलको शव कारागारभित्र शौचालयमा झुण्डिएको अवस्थामा माघ २८ गते बिहान फेला परेको राजविराज कारागारले जनायो।

राजविराज कारागारका कैदी कञ्चनरुप नगरपालिका-३ का ३५ वर्षीय गोरिया भनिने

तालिका ८.२.१.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
बाल अधिकार	१	१
महिला अधिकार	२	२
जम्मा	३	३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

वीरेन्द्रकुमार मलाहाको उपचारका क्रममा माघ १० गते मृत्यु भयो। मानसिक सन्तुलन गुमेको र मिर्गौला रोगबाट पीडित मलाहाको अक्सिजन स्तर कम भएपछि माघ ८ गते दिउँसो अस्पताल भर्ना भएकोमा माघ १० गते विहान मृत्यु भएको गजेन्द्रनारायण सिंह अस्पताल राजविराजले जानकारी दियो।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

जिल्ला अदालत

१० जना न्यायाधीश दरबन्दी रहेको जिल्ला अदालतमा एक दरबन्दी रिक्त रहेको छ। यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ १ हजार २ सय ३० थानमध्ये ४ सय ८ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ २ हजार ७ सय ७० थानमध्ये १ हजार १ सय ४१ थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा दुई वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा ८५ थान र देवानी मुद्दा १ सय ७१ थान बाँकी रहेको अदालतले जनायो।

उच्च अदालत जनकपुर, राजविराज इजलास

११ जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेको उच्च अदालत जनकपुर, राजविराज इजलासमा सबै कार्यरत छन्। यस वर्षका लागि दुनियावादी देवानीका १ हजार २ सय ६० थान, दुनियावादी फौजदारीका ३ सय ६२ थान, सरकारवादी फौजदारीका ९ सय ५८ थान र सुरू क्षेत्राधिकारबाट ७५ थान मुद्दा जिम्मेवारी सरेका थिए। यो वर्ष दर्ता भएका फौजदारी मुद्दाको सरकारवादीतर्फ ३ सय ५२ थान उजुरी परे। अघिल्लो वर्षका जिम्मेवारी सरेका समेत १ हजार ५ सय ४६ थान मुद्दा फैसला भएको अदालतले जनायो।

बाल अधिकार

यस वर्ष सप्तरी जिल्लामा बलात्कार घटनामा २३, सामूहिक बलात्कारका घटनामा एक, यौन दुर्व्यवहार घटनामा दुई, विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजायका घटनामा एक र बालविवाहका घटनामा दुई गरी २९ जना बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। यो वर्ष एक नवजात शिशुको हत्या भयो।

शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा ४ सय २० आधारभूत र १ सय ५० माध्यमिक विद्यालय छन्। यस वर्ष २४ हजार ८ सय ७५ बालक र २१ हजार ३ सय ६० जना बालिका विद्यालय भर्ना भए। जसमा अपाङ्गता भएका ३ सय १३ बालिका र ३ सय ९१ बालक छन्। जिल्लामा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय पाँच ओटा छन्। शहीद परिवार तथा द्वन्द्वपीडित परिवारका एक जनाले छात्रवृत्ति पाएको शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइका निमित्त प्रमुख कमलनाथ यादवले बताए।

विद्यालयमा दिइने शारीरिक दण्ड सजाय

बोदेबर्साइन नगरपालिका-५ स्थित माउण्ट एभरेष्ट प्याराडाइज एकेडेमीमा कक्षा ४ मा अध्ययनरत ११ वर्षीय बालकलाई गृहकार्य नगरेको आरोपमा ०८० चैत ९ गते विज्ञान शिक्षक बोदे बर्साइन नगरपालिका-५ का कमल यादवले पाइपले कुटपिट गरेको पीडितले बताए। शरीरमा निलडाम देखाएपछि घटनाबारे सोधपुछ गर्दा जानकारी पाएको पीडितकी आमाले बताइन्। पीडितको स्थानीय अस्पतालमा उपचार भयो। आरोपित शिक्षक यादव, प्राचार्य दिलिपकुमार चौधरी र संस्थापक मनोजकुमार चौधरीले क्षमा मागेपछि थप कारबाही भएन।

महिलाविरूद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै १ सय ३२ जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा कुटपिट गरी घर निकाला गरिएका ३४, खानलाउन नदिएका ४२, विवाह दर्ता, जन्मदर्ता र नागरिकता नबनाएका दुई, सामान्य घरायसी झगडाका ५६ उजुरी छन्। यीमध्ये प्रहरीले ८५ उजुरीमा मेलमिलाप गरायो भने ४५ उजुरी कारबाही प्रक्रियामा रहेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डिएसपी जितेन्द्रकुमार बस्नेतले बताए।

यो वर्ष सप्तरी जिल्लामा बलात्कारका घटनामा सात, वैवाहिक बलात्कारका घटनामा एक, बलात्कार प्रयासका घटनामा एक, यौन दुर्व्यवहार घटनामा चार, दाइजोजनित हिंसाका घटनामा नौ, बोक्सीको आरोपमा दुई, बेचबिखन तथा ओसारपसार

घटनामा पाँच र घरेलु हिंसाका घटनामा १९ गरी ४८ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

बलात्कार

५२ वर्षीया महिलालाई ०८० पुस २९ गते बोदेबर्साइन नगरपालिका-९ महनौरीका ३६ वर्षीय कामेश्वर मण्डलले बलात्कार गरेको भन्दै पीडितले माघ १ गते इलाका प्रहरी कार्यालय कडरबोनामा उजुरी दिइन्। प्रहरीले आरोपितलाई माघ २ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश मणिराम न्यौपानेको ०८१ असोज ६ गतेको इजलासले आरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै सात वर्ष कैद, ३ लाख रुपियाँ जरिबाना तिराउने, १५ हजार रुपियाँ क्षतिपूर्ति भराउने र फौजदारी कसुर पीडित राहत कोषमा १ हजार ३ सय रुपियाँ जम्मा गर्न लगाउने फैसला गऱ्यो।

'बोक्सी'को आरोप

राजगढ गाउँपालिका-२ कमलपुरकी २७ वर्षीया महिलामाथि ०८१ साउन ५ गते सोही ठाउँका ५६ वर्षीय सीताराम यादव, उनकी पत्नी ५० वर्षीया सतनीदेवी यादव र उनका २६ वर्षीय छोरा मनिषकुमार यादवले 'बोक्सी'को आरोप लगाउँदै अमानवीय व्यवहार र कुटपिट गरेको भन्दै पीडितले साउन ७ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालय उजुरी दिइन्। टुनामुना गरेर 'बोक्सी' लगाएर बिरामी बनाएको र ठिक नगरे अभक्ष कोच्याएर 'बोक्सी' विद्या नष्ट गर्ने भन्दै पीडितलाई २ सय मिटर टाढा रहेको आफ्नो घरमा पुऱ्याई बन्धक बनाएको पीडितले आरोप लगाइन्। जिल्ला प्रहरी कार्यालयले साउन ८ गते उजुरी दर्ता गऱ्यो। आरोपितहरू वर्षको अन्त्यसम्म गिरफ्तार भएनन्।

६५ वर्षीया महिलालाई ०८१ असार ३१ गते डाक्नेश्वरी नगरपालिका-९ पत्थरगाढाका ५५ वर्षीय केदार खड्ग, उनका ४० वर्षीय भाइ चन्दर खड्ग मण्डल र सोही ठाउँका २८ वर्षीय मिनुदेवी खड्गले 'बोक्सी'को आरोप लगाउँदै अमानवीय व्यवहार र कुटपिट गरेको भन्दै पीडितले भदौ ४ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालय उजुरी दिइन्। जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा भदौ ४ गते उजुरी दर्ता भयो। आरोपितहरू वर्षको अन्त्यसम्म गिरफ्तार भएनन्।

आगलागीबाट दलित र मुस्लिम समुदायको बस्तीमा पुगेको क्षति

आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार

आगलागी

महादेवा गाउँपालिका-१ चिम्टीमा ०८१ वैशाख १८ गते भएको आगलागीमा १ सय भन्दा बढी घरगोठमा क्षति पुग्यो। आगलागीबाट ३ सय दलित र मुस्लिम समुदाय विस्थापित भएको वडा अध्यक्ष जयश्वर किशोर दासले बताए। बस्तीमा अधिकांश फुस र जस्तापाताले छाएका घर थिए। गाईभैंसीलाई दाना पकाउन शत्रुधन यादवको गोठमा सल्काएको परालको आगोको झिल्को उडेर छानामा पुगेपछि आगलागी भएको थियो। पश्चिमी हावा चलिरहेको र पूर्वतर्फ लहरै घरहरू भएकाले बस्ती नै सखाप भएको वडा अध्यक्ष दासले बताए। स्थानीय र नेपाल प्रहरीको टोलीले समेत आगो नियन्त्रणमा लिन नसकेपछि सेना र सशस्त्र प्रहरीको टोलीले आगो निभाएको थियो।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

सप्तरीमा यो वर्ष ३ हजार ८ सय ७३ जनाले बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत: स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

ईंटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

सप्तरीमा ७२ ओटा ईंटाभट्टा सञ्चालित छन्।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यो वर्ष सप्तरीमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

सप्तरीमा १ लाख ४६ हजार ८ सय १६ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा तीन प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

शौचालय

जिल्लामा १ हजार ९ सय ८३ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा एक सरकारी अस्पताल, सात सामुदायिक अस्पताल, १ सय ११ स्वास्थ्य चौकी, चार प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, पाँच नगर स्वास्थ्य केन्द्र छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा १८ जना विशेषज्ञ डाक्टरको दरबन्दीमा १३ रिक्त छ। ४६ जना स्वास्थ्यकर्मीको दरबन्दीमा ११ रिक्त, एक जना बिदा र ३४ कार्यरत छन्। जिल्लामा ५२ हजार ७ सय ९८ जनाले बीमा गराएर सेवा लिइरहेका छन्। ज्येष्ठ नागरिकका लागि नि:शुल्क बीमा कार्यक्रममा पनि १५ हजार ५ सय ५८ जनाको बीमा गरिएको जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयले जनायो।

तालिका ८.३.१.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार

घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजाय	१		१
बालविवाह		३	३
बलात्कार		३४	३४
यौन दुर्व्यवहार		३	३
नवजात शिशुको हत्या		१	१
जम्मा	१	३९	३०

महिला अधिकार

घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	मेलमिलाप	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	कानुनी दायरामा नल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा	३	१		१४	३	१९
'बोक्सी'को आरोप				३		३
बलात्कार	१			७		८
बलात्कार प्रयास				१		१
यौन दुर्व्यवहार				४		४
बेचबिखन तथा ओसारपसार				५		५
दाइजोजनित हिंसा			१	८		९
जम्मा	३	१	१	४१	३	४८

मारिएकाको घटना सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	अपूर्ण	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	१	१	६	८

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.२.२ सिरहा

जम्मा जनसङ्ख्या	७,३९,९५३
महिला	३,७६,२२९
घर परिवार सङ्ख्या	१,४८,५४९
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	३७,७३६
साक्षरता प्रतिशत	६५.११
आश्रित जनसङ्ख्या	३,८९,२०५
अपाङ्गता भएका	११,९४५

यस वर्ष सिरहा जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा एक जना पुरुष पीडित भए। ज्यादतीका घटनामा ४१ जना महिला र नौ जना पुरुष गरी ५० जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा २१ जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १९ जना महिला पीडित भए।

कारागार र बन्दी

जिल्ला कारागारको क्षमता १५ महिला र १ सय ३५ पुरुष गरी १ सय ५० जनाको रहेको छ। कारागारमा ५ सय २० जना कैदीबन्दी छन्। जसमा २५ महिला र ४ सय ९५ पुरुष छन्। कारागारमा आश्रित बालक तीन र बालिका दुई जना गरी पाँच जना छन्। कारागारमा क्षमताभन्दा झण्डै चार गुणा बढी कैदीबन्दी भएकाले व्यवस्थापनमा समस्या रहेको कारागार प्रमुख दिनेश भट्टराईले बताए। कैदीबन्दीहरूको स्वास्थ्य परीक्षणका लागि एक जना हेल्थ असिष्टेन्टको दरबन्दी रहेकोमा हप्तामा दुई दिन सेवा प्रदान गरिरहेका छन्। कारागारमा २५ जना कैदीबन्दीहरू जटिल मानसिक रोगी नौ जना पुरुष ज्येष्ठ नागरिक रहेको भट्टराईले बताए।

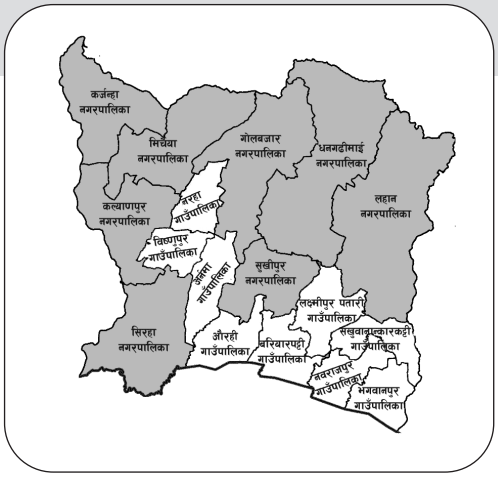

कारागारमा झडप

जिल्ला कारागारमा पुरानो चौकीदारलाई हटाएर नयाँ चौकीदार राख्ने विषयमा ०८० पुस १८ गते कैदीबन्दीहरूका दुई समूहबिच विवाद हुँदा झडप भयो। मोहमद सकिल हुसैनका समूहले आफूलाई कारागारको चौकीदार बनाउनका लागि कारागारभित्र खाना पकाउन राखिएका चिर्पट प्रहार गर्दा चौकीदार कैलाश ठाकुरको समूहका एक जना कैदी गम्भीर घाइते भए भने दुई जना सामान्य घाइते भए। घाइते दुई जनाको उपचार सिरहास्थित प्रादेशिक अस्पतालमा भयो भने एक जनालाई थप उपचारका लागि विराटनगर रेफर गरी उपचार गरिएको कारागारका सूचना अधिकारी राजगिर साहले बताए। घाइते हुनेमा चोरी मुद्दाका सिरहा नगरपालिका-२२ का २३ वर्षीय सुनिलकुमार यादव, खुनी डाँका तथा कर्तव्य ज्यान मुद्दाका सप्तरी जिल्ला सुरुङ्गा नगरपालिका-२ का ४१ वर्षीय मोहमद सकिल हुसैन र डाका तथा सङ्गठित अपराधका लहान नगरपालिका-१९ का ३३ वर्षीय जिवछकुमार साह रहेका छन्। गम्भीर घाइते सुनिललाई पुस १९ गते कारागार सरुवा गरी मोरङमा पठाइयो। उनको थप उपचार मोरङ कारागारले गरेको सूचना अधिकारी साहले बताए। अन्य घाइते सहित झडपमा संलग्न १० जनालाई पुस १८ र १९ गते मकवानपुरस्थित भीमफेदी कारागारमा सरुवा गरिएको साहले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

जिल्ला अदालतमा नौ जना न्यायाधीश दरबन्दी रहेकोमा एक रिक्त छ। यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ २ हजार ४ सय ३६ थानमध्ये १ हजार १ सय थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ ६ हजार ७ सय ९ थान मध्ये ३ हजार ५ सय ३५ थान मुद्दा फैसला भए। यस

तालिका ८.२.२.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट		अन्यपक्षबाट		
		पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
कुटपिट					३	३
हत्या				१	५	६
धम्की		१	१		१	१
बाल अधिकार	बलात्कार			१३		१३
	सामूहिक बलात्कार			१		१
	यौन दुर्व्यवहार			७		७
	जम्मा			२१		२१
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा			१		१
	बलात्कार			८		८
	बलात्कार प्रयास			५		५
	दाइजोजनित हिंसा			१		१
	परिवारजनबाट हत्या			३		३
	बेचबिखन तथा ओसारपसार			१		१
	जम्मा			१९		१९
कूल जम्मा		१	१	४१	९	५०

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

अदालतमा दुई वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा १ सय ७३ थान छन् भने देवानी मुद्दा ३ सय १९ थान बाँकी रहेको जिल्ला अदालतका सेस्तेदार राजकुमार आचार्यले बताए।

बाल अधिकार

यस वर्ष सिरहा जिल्लामा बलात्कारका घटनामा १३, सामूहिक बलात्कारका घटनामा एक र यौन दुर्व्यवहार घटनामा सात जना गरी २१ जना बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

जिल्लामा ३ सय ३२ आधारभूत र ९४ माध्यमिक विद्यालय छन्। यसवर्ष ७३ हजार ५ सय ५९ बालक र ७५ हजार ६ सय १ बालिका विद्यालय भर्ना भए। जसमा २ सय ४० जना अपाङ्गता भएका शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइका प्रमुख दीपकराज कलौनीले बताए। जिल्लामा अपाङ्गमैत्री विद्यालय दुई छन्। यस वर्ष २३ हजार २ सय ७० दलित बालक र २३ हजार ३ सय ७१ दलित बालिका विद्यालय भर्ना भए। वर्षको अन्त्यसम्म कुनै पनि बालबालिकालाई छात्रवृत्ति प्रदान नगरिएको कलौनीले बताए।

हत्या

तीन वर्षीया बालिकालाई ०८१ वैशाख १२ गते सिरहा नगरपालिका-१८ का ७२ वर्षीय धनिकलाल यादव, ४७ वर्षीया सोनादेवी यादव र १९ वर्षीया पूजाकुमारी यादवले हत्या गरेको आरोपमा पीडित परिवारले वैशाख १७ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालय सिरहामा उजुरी दिए। जग्गाको सिमाना विषयमा पीडित र आरोपित पक्षबिच विवाद भएको थियो। सोही क्रममा बालिका अन्य बालबालिकाहरूसँग खेल्दै आरोपितहरूको घरमा गएपछि पूर्व विवाद र रिसइबीका कारण आरोपितहरूले बालिकालाई कुटपिट गरी घाँटी थिची हत्या गरेका थिए। बालिका वैशाख १२ गतेदेखि हराएको सूचना आएपछि खोजतलासको क्रममा वैशाख १४ गते आरोपितहरूको घरको सिँढीमुनी मुसुरोको झ्याङ्ले छोपेर राखेको अवस्थामा शव फेला परेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डिएसपी मुक्तिनाथ सापकोटाले बताए। प्रहरीले आरोपित सोना र पूजालाई वैशाख १५ गते गिरफ्तार गरेको र धनिकलाल हालसम्म फरार रहेकाले खोजतलास भइरहेको डिएसपी सापकोटाले बताए। शवको पोष्टमार्टम धरानस्थित वीपी कोइराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानमा वैशाख १६ गते भयो। जिल्ला अदालतको जेठ ११ गतेको आदेशले आरोपितहरू पुर्पक्षका लागि थुनामा छन्। यो वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएन।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै ९ सय ९८ जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा कुटपिट गरी घरनिकाला गरिएका ५८, खानलाउन नदिएका ६ सय ११, विवाह दर्ता, जन्मदर्ता र नागरिकता नबनाएका एक र सामान्य घरायसी झगडाका ३ सय २८ उजुरी छन्। यीमध्ये प्रहरीले ७ सय ४१ उजुरीमा मेलमिलाप गराएको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डिएसपी वीरेन्द्र पासवानले बताए।

यो वर्ष सिरहा जिल्लामा बलात्कारका घटनामा आठ, बलात्कार प्रयासका घटनामा पाँच, दाइजोजनित

हिंसाका घटनामा एक, बेचबिखन तथा ओसारपसारका घटनामा एक र घरेलु हिंसाका घटनामा एक गरी १९ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। यस वर्ष परिवारबाट तीन जना महिलाको हत्या भयो।

पारिवारिक हत्या

सखुवानन्कारकट्टी गाउँपालिका-४ की ३० वर्षीया तञ्जिला खातुनलाई ०८० माघ ८ गते देवर ३० वर्षीय मोहमद जियाउल मियाँले घरायसी विवादमा बञ्चरो प्रहार गरी हत्या गरेको आरोपमा पीडित परिवारले इलाका प्रहरी कार्यालयमा माघ ८ गते उजुरी दियो। आरोपितलाई माघ ८ गते इलाका प्रहरी कार्यालयले गिरफ्तार गरेको डीएसपी भोलाकुमार भट्टले बताए। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश टेकबहादुर कार्कीको ०८१ वैशाख ३० गतेको आदेशले आरोपितलाई जन्मकैदको फैसला सुनायो।

जातीय विभेद

नाकाबन्दी

नरहा गाउँपालिका-१ गौराहा टोलका मुसहर समुदायका मानिसहरू हिँडडुल गर्ने खेतको आलीको बाटोमा सोही गाउँपालिका-२ का ५६ वर्षीय रामचलितर यादवका परिवारका सदस्यहरूले ०८१ असोज ६ गते काँडा, बाँसको भाटाले बार लगाइ 'नाकाबन्दी' गरे। दलित बस्ती नजिकै रामचलितर यादवको जग्गा रहेको र उनकै खेतमा ज्याला मजदुरी गर्दै आएको ४५ वर्षीय उचित सदाले बताए। रामचलितरको खेतमा ज्यालामा धान रोप्ने काम गर्न नगई अलि बढी ज्याला पाउने आशामा अरुको खेतमा काम गर्न गएको विषयलाई लिएर रामचलितरका छोरा २३ वर्षीय महेश यादव र उनका परिवारका सदस्यहरूले बाटोमा काँडा, बाँसको भाटाले बार लगाएर बाटो अवरुद्ध गरी नाकाबन्दी गरेको पीडित सदाले बताए। दलित बस्तीमा नाकाबन्दी गरेको घटनाको विषयलाई लिएर असोज १४ गते राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग, मधेस प्रदेशका प्रमुख बुधनारायण सहनी, राष्ट्रिय दलित आयोगका अध्यक्ष देवराज विश्वकर्मा, अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक) मधेस प्रदेशका संयोजक राजु पासवान, इन्सेक जिल्ला प्रतिनिधि दुर्गा परियार, मानव अधिकार आयोगका अधिकृत दीपक ठाकुर, मुक्ति नेपालका जिल्ला संयोजक विशेश्वर दास लगायतको टोलीले घटनास्थल अनुगमन गरेको थियो। अनुगमन टोलीले इलाका प्रहरी कार्यालय नरहाका सईलाई तुरुन्त घेरबार हटाउन र पीडितहरूको शान्ति सुरक्षा गर्न निर्देशन दिएको थियो र सोही दिन घेरबार हटाइ नाकाबन्दी खुला गरिएको थियो।

तालिका ८.२.२.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
महिला अधिकार	१	१

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

सिरहामा यो वर्ष ३ हजार १ सय २० जना बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत: स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

सिरहामा दुई ओटा सिमेन्ट उद्योग र १ सय ६ ओटा इँटाभट्टा सञ्चालनमा रहेको छ।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यो वर्ष सिरहामा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

सिरहामा १ लाख ४८ हजार ५ सय ४९ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा १० प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा आठ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा दुई सरकारी अस्पताल, १ सय ३१ स्वास्थ्य चौकी, दुई प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, पाँच नगर स्वास्थ्य केन्द्र छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा आठ जना विशेषज्ञको दरबन्दीमा पाँच रिक्त छ। जिल्लामा ४ हजार ९ सय ४८ जनाले बीमा गरेका छन्। ज्येष्ठ नागरिकका लागि नि:शुल्क बीमा कार्यक्रम अन्तर्गत २ हजार ७ सय २ जनाको बीमा गरिएको छ।

तालिका ८.२.२३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार			
घटनाको प्रकार	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार	४	१०	१४
यौन दुर्व्यवहार	३	४	७
जम्मा	७	१४	२१

महिला अधिकार				
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा	१			१
दाइजोजनित हिंसा			१	१
बलात्कार		१	७	८
बलात्कार प्रयास		१	४	५
बेचबिखन तथा ओसारपसार		१		१
परिवारजनबाट हत्या	१	१	१	३
जम्मा	२	४	१३	१९

मारिएकाको घटना सङ्ख्या			
घटनाको प्रकार	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	१	५	६

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.२.३ धनुषा

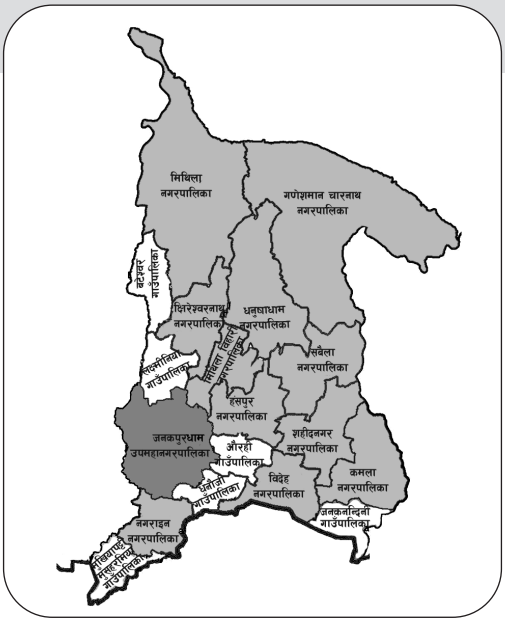

जम्मा जनसङ्ख्या	८,६७,७४७
महिला	४,३७,८५४
घर परिवार सङ्ख्या	१,७७,०९१
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	५२,३५९
साक्षरता प्रतिशत	६५.२२
आश्रित जनसङ्ख्या	४,५९,५५५
अपाङ्गता भएका	१३,२३१

यस वर्ष धनुषा जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा दुई जना पुरुष पीडित भए। ज्यादतीका घटनामा ७ सय ९० जना महिला र आठ पुरुष गरी ७ सय ९८ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १० जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ७ सय ७२ जना महिला पीडित भए।

नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार

सम्मानित रूपले बाँच्न पाउने अधिकार

हत्या

अन्यपक्षबाट

धनुषाधाम नगरपालिका-५ निवासी इन्यूज ब्यूरोका कार्यकारी सम्पादक ३० वर्षीय विनयकुमार यादवको ०८१ वैशाख ११ गते हत्या गरेको आरोपमा सोही ठाउँका ५५ वर्षीय सुशील यादव, २६ वर्षीय वीरेन्द्र यादव, २३ वर्षीय धीरेन्द्र यादव र ३२ वर्षीय ललन भनिने लक्ष्मीनारायण यादवविरुद्ध पीडित पक्षले वैशाख १९ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो। शवको पोष्टमार्टम वैशाख १२ गते प्रादेशिक अस्पताल जनकपुरधाममा भयो। आरोपित सुशील यादव, वीरेन्द्र यादव, धिरेन्द्र यादव र ललन भनिने लक्ष्मीनारायण यादवलाई जिल्ला प्रहरी कार्यालय, धनुषाले ०८१ पुस ९ गते जिल्ला अदालत, धनुषाको परिसरबाट गिरफ्तार गऱ्यो। घटनाको अनुसन्धान भइरहेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डिएसपी रञ्जन आवाले बताए।

झडप

जनकपुरधाम उपमहानगरपालिका-८ रामानन्द चोकस्थित राजर्षि जनक विश्वविद्यालयमा लोकतान्त्रिक समाजवादी र अखिल क्रान्तिकारीका विद्यार्थीहरूबिच ०८१ असोज ८ गते झडप भयो। राजर्षि जनक विश्वविद्यालय क्याम्पसमा असोज ८ गतेदेखि आन्तरिक परीक्षा सञ्चालन हुने भनी असोज ७ गते विश्वविद्यालय प्रशासन र दुई स्वतन्त्र विद्यार्थी सङ्गठनबिच सहमति भएको थियो। तर, असोज ८ गते परीक्षा सञ्चालन गर्ने समयमा अखिल क्रान्तिकारीका सभापति पदका प्रत्यासी श्याम साह पक्षले प्रशासन शाखामा तालाबन्दी गरेपछि दुई सङ्गठनबिच विवाद हुँदा झडप भएको राजर्षि जनक विश्वविद्यालयका सभापति प्रवेश यादवले बताए। झडपमा अखिल क्रान्तिकारीका २४ वर्षीय श्याम शाह, २३ वर्षीय राकेश पण्डित घाइते भए। घाइतेहरूको उपचार सोही दिन स्थानीय क्लिनिकमा भयो।

कुटपिट

अन्यपक्षबाट

मुखियापट्टी मुसहर्निया गाउँपालिकाका अध्यक्ष

तालिका ८.२.३.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट		अन्यपक्षबाट		
		पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
अपहरण				३	१	४
कुटपिट		१	१	२	३	५
घाइते					२	२
हत्या				२	१	३
धम्की		१	१			
जातीय विभेद				२		२
बाल अधिकार	विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजाय				१	१
	बलात्कार			६		६
	सामूहिक बलात्कार			१		१
	यौन दुर्व्यवहार			२		२
	जम्मा			९	१	१०
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा			५४५		५४५
	'बोक्सी'को आरोप			६		६
	दाइजोजनित हिंसा			१८०		१८०
	साइबर अपराध			२		२
	बलात्कार			३१		३१
	सामूहिक बलात्कार			२		२
	बलात्कार प्रयास			२		२
	यौन दुर्व्यवहार			१		१
	परिवारजनबाट हत्या			३		३
	जम्मा			६६२		६६२
कूल जम्मा		२	२	६९०	८	६९८

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

४८ वर्षीय जयकुमार यादवमाथि ०८० माघ ४ गते राति १२ बजे अपरिचित व्यक्तिहरूको समूहले आक्रमण गऱ्यो। पीडित अध्यक्ष यादवले माघ ४ गते राती अस्पतालमा उपचारार्थ आफन्तलाई भेटी घर फर्किने क्रममा वडा नं ७ स्थित तपसीचोक नजिक १०४७ नम्बरको गाडीमा आएका अपरिचित व्यक्तिहरूले घेरा हाली आक्रमण तथा कुटपिट गरेको बताए। पीडितको उपचार माघ ४ गते प्रादेशिक अस्पताल जनकपुरधाममा भयो। अध्यक्ष यादवले उजुरी नदिएको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका वरिष्ठ सई सिकेन्द्र कामतले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

जिल्ला अदालत

नौ जना न्यायाधीश दरबन्दी रहेको जिल्ला अदालतमा एक जना न्यायाधशीको दरबन्दी रिक्त रहेको छ। यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ २ हजार १ सय २४ थानमध्ये ५ सय २३ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ ४ हजार १ सय २१ थानमध्ये १ हजार ७४ थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा दुई वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा ३ सय २० थान छन् भने देवानी मुद्दा ३ हजार ४७ थान बाँकी रहेको जिल्ला अदालत प्रशासन शाखाका प्रमुख आत्मराम विश्वकर्माले बताए।

उच्च अदालत, जनकपुर

१२ जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेको उच्च अदालतमा नौ जना न्यायाधीशको दरबन्दी रिक्त रहेको छ। यस वर्षका लागि दुनियावादी देवानीका ६ सय ९८ थान, दुनियावादी फौजदारीका १ सय ३३ थान, सरकारवादी फौजदारीका ४ सय ६२ थान र सुरू क्षेत्राधिकारबाट ५९ थान मुद्दा जिम्मेवारी सरेका थिए।

०८० पुस १६ देखि ०८१ पुस १६ गतेसम्म दर्ता भएका फौजदारी मुद्दाको सरकारवादीतर्फ १ हजार ५० थान उजुरी परे। अघिल्लो वर्षका जिम्मेवारी सरेका समेत २ हजार १ सय ३६ थान मुद्दा फैसला भएको प्रशासन शाखा प्रमुख सुनिल यादवल बताए।

बाल अधिकार

यस वर्ष धनुषा जिल्लामा बलात्कार घटनामा ६, सामूहिक बलात्कारका घटनामा एक, यौन दुर्व्यवहार घटनामा दुई र विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजायका घटनामा एक गरी नौ जना बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा ३ सय ७४ आधारभूत र १ सय ५२ माध्यमिक विद्यालय छन्। १ हजार २ सय ९४ शिक्षक दरबन्दी रहेकामा सबै दरबन्दी मिलान भएको छ। यस वर्ष ८६ हजार ५ सय ६० बालक र ८६ हजार २ सय ८८ जना बालिका विद्यालय भर्ना भए। जसमा अपाङ्गता भएका १ सय ८३ बालिका र २ सय ४४ बालक छन्। जिल्लामा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय दुई ओटा छन्। यस वर्ष जिल्लाभर २० हजार ७ सय ५८ दलित बालक र २० हजार ८ सय ९ दलित बालिका विद्यालय भर्ना भए।

वैदेशिक रोजगारीमा गएर मृत्यु भएका परिवारका १ सय ५६ जना बालबालिले छात्रवृत्ति पाएको शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइका प्रमुख चेतकुमार पोखरेलले बताए।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै ८ सय ७२ जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा कुटपिट गरी घर निकाला गरिएका १ सय १२, खानलाउन नदिएका ७४, विवाह दर्ता, जन्मदर्ता र नागरिकता नबनाएका ५१, अर्की पत्नी ल्याएर हेला गरेको २४, दाइजो नल्याएको भनी हेला गरेको २९ र सामान्य घरायसी झगडाका ५४ उजुरी छन्। यीमध्ये प्रहरीले ३ सय ९ उजुरीमा मेलमिलाप गरायो भने ४२ ओटा उजुरी कारबाही प्रक्रियामा रहेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका इन्स्पेटर निकिता मिश्रले बताइन्।

यो वर्ष धनुषा जिल्लामा बलात्कारका घटनामा २९, सामूहिक बलात्कारका घटनामा दुई, बलात्कार प्रयासका घटनामा दुई, यौन दुर्व्यवहार घटनामा एक,

तालिका ८.२.३.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
बाल अधिकार	१	१

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

दाइजोजनित हिंसाका घटनामा १ सय ८०, बोक्सीको आरोपमा ६, साइबर अपराधका घटनामा दुई, बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा तीन र घरेलु हिंसाका घटनामा ५ सय ४५ जना गरी ७ सय ७२ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। यस वर्ष परिवारबाट तीन जना महिलाको हत्या भयो।

'बोक्सी'को आरोप

शहीद नगरपालिका-५ की ३३ वर्षीया रामवतीदेवी महरालाई सोही ठाउँका २८ वर्षीय जयकुमार महराले २०८१ मङ्सिर १ गते 'बोक्सी'को आरोपमा कुटपिट गरेको भन्दै पीडितले ०८१ मङ्सिर ४ गते इलाका प्रहरी कार्यालय, यदुकाहामा उजुरी दिइन्। पीडितको स्वास्थ्य उपचार मङ्सिर १ गते प्रादेशिक अस्पताल, जनकपुरधाममा भयो। मङ्सिर १३ गते दुवै पक्षबिच भएको छलफलमा पीडितलाई ५ हजार रुपियाँ जरिबाना गर्ने निर्णय भएको इन्स्पेक्टर ओमप्रकाश यादवले बताए।

पारिवारिक हत्या

मिथिला नगरपालिका-३ हरिपुरकी ४५ वर्षीया रेशमीदेवी विनको ०८१ पुस १० गते हत्या गरेको आरोपमा निजका पति ५८ वर्षीय दशैया मुखिया विनलाई पुस ११ गते प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो। आरोपितले पत्नीको हत्या गरी शौचालयको पछाडि गाडेका थिए। मृतकको बुहारीले खोजतलासका लागि इलाका प्रहरी कार्यालय, सखुवा महेन्द्रनगरमा पुस ६ गते निवेदन दिएकी थिइन्। प्रहरीले आरोपित मुखियालाई नियन्त्रणमा लिइ सोधपुछ गर्दा घरायसी विवादको क्रममा मदिराको नशामा पत्नीको हत्या गरी शव शौचालयको पछाडि गाडेको बयान दिए। आरोपितलाई हिरासतमा राखी थप अनुसन्धान भइरहेको इन्स्पेक्टर सोनु शाहले बताए।

आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार

आगलागी

मटिहानी नगरपालिका-६ जरलहवागाछी

आगलागीबाट क्षति पुगेको बस्ती

भगवती टोलमा ०८१ वैशाख १२ गते आगलागी हुँदा १ सय २४ ओटा भन्दा बढी घरगोठमा क्षति पुग्यो। आगलागीले विपन्न समुदायको सिङ्गो गाउँका ५ सय ७० जना प्रभावित भएको मटिहानी नगरपालिकाका मेयर हरिप्रसाद मण्डलले बताए। बस्तीमा परालको कुन्युबाट सल्किएको आगोले घरहरू जलेर खरानी भएको मण्डलले बताए। आगलागीबाट १ करोड ६२ लाख ८५ हजार रुपियाँ बराबरको सम्पत्ति क्षति भएको मण्डलले बताए।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

धनुषामा यो वर्ष २ हजार ८ सय ५६ जनाले बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह पञ्जीकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

धनुषामा ७१ ओटा इँटाभट्टा सञ्चालनमा रहेका छन्।

स्रोत : घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यो वर्ष धनुषामा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

धनुषामा १ लाख ७७ हजार ९१ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ३५ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा ७६ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा एक सरकारी अस्पताल, सात सामुदायिक अस्पताल, ९८ स्वास्थ्य चौकी, पाँच नगर स्वास्थ्य केन्द्र छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा ३४ जना विशेषज्ञको दरबन्दीमा २८.जनाको दरबन्दी रिक्त छ। १४ जना स्वास्थ्यकर्मीको दरबन्दीमा २० जना कार्यरत छन्। जिल्लामा ३६ हजार १ सय ३४ जनाले बीमा गराएर सेवा लिइरहेका छन्। ज्येष्ठ नागरिकका लागि नि:शुल्क बीमा कार्यक्रममा पनि १ हजार ९ सय ४३ जनाको बीमा गरिएको छ। ०८० मङ्सिर १५ गते शिलान्यास भएका १९ अस्पतालमध्ये चार ओटाको निर्माण कार्य पूरा भएको स्वास्थ्य कार्यालय, धनुषाका सूचना अधिकारी रामहृदय यादवले बताए।

तालिका ८.२.३.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार					
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजाय	१				१
बलात्कार		२	२	३	७
यौन दुर्व्यवहार	१			१	२
जम्मा	२	२	२	४	१०

महिला अधिकार					
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा	५३८	३	४		५४५
'बोक्सी'को आरोप	६				६
दाइजोजनित हिंसा	१८०				१८०
साइबर अपराध			१	१	२
बलात्कार		८	३	३३	३३
बलात्कार प्रयास			१	१	२
यौन दुर्व्यवहार			१		१
पारिवारिक हत्या			२	१	३
जम्मा	७२४	११	१३	३५	७७२

मारिएकाको घटना सङ्ख्या			
घटनाको प्रकार	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	२	१	३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.२.४ महोत्तरी

जम्मा जनसङ्ख्या	७,०६,९९४
महिला	३,५७,८३५
घर परिवार सङ्ख्या	१,३७,८८६
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	३४,९७२
साक्षरता प्रतिशत	५९.७७
आश्रित जनसङ्ख्या	३,८०,४१६
अपाङ्गता भएका	११,०४५

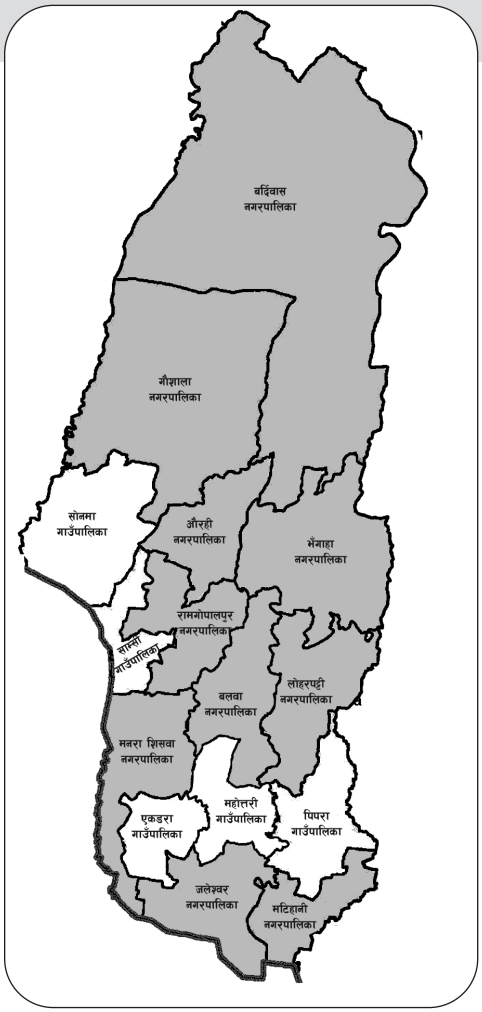

यस वर्ष महोत्तरी जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा सात जना महिला र ६ जना पुरुष गरी १३ जना पीडित भए। ज्यादतीका घटनामा ६ सय ८ जना महिला र ६ पुरुष गरी ६ सय १४ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १० जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ५ सय ९५ जना महिला पीडित भए।

कुटपिट

राज्यपक्षबाट

जलेश्वर नगरपालिका-३ मलिवारा सहनी टोलका १९ वर्षीय सुबोध सहनी, १९ वर्षीय विकास सहनी र १८ वर्षीय अभिशेक मण्डललाई ०८१ जेठ ९ गते प्रहरी चौकीका हवल्दार ४० वर्षीय सुमन खातले पाइपले पैताला र शरीरको विभिन्न भागमा कुटपिट गरे। विकास सहनीको हजुरआमा ३५ वर्षीया हिरादेवी सहनी र सोही ठाँउकी ६५ वर्षीया पानोदेवी सहनी र उनकी बुहारी ४० वर्षीया रुबी देवी सहनीबिच जेठ ८ गते साँझ ४ बजे भएको झगडाको विषयमा छलफल गर्न जेठ ९ गते बिहान ११:३० बजे पीडितहरू प्रहरी चौकी, मलिवारा गएका थिए। आरोपितले सुबोध सहनी र अभिषेक मण्डललाई एक/दुई पाइपमात्र हिर्काएको भए पनि विकास सहनीलाई मरणासन्न हुने गरी कुटपिट गर्नुका साथै चारपाटा मुण्डन गरेका थिए। तीनै जनालाई थुनामा राखेर यातना दिएपछि घटनाबारे अरुलाई जानकारी गराए थप कुट्ने भन्दै आरोपित हबल्दारले पीडितहरूलाई धम्क्याएका थिए। पीडित विकास सहनीको उपचार जेठ ९ गते प्रादेशिक अस्पताल, जलेश्वरमा गरी थप उपचार जनकपुरस्थित आर्या हेल्थ केयरमा गरिएको विकासका बुबा अनिल सहनीले बताए। घटनाबारे प्रहरी र गाउँलेबिच जेठ २७ गते प्रहरी चौकी, मलिवारामै छलफल गरी मेलमिलाप भयो।

दुर्व्यवहार

अन्यपक्षबाट

औरही नगरपालिका-२ का ३५ वर्षीय पत्रकार धर्वेन्द्र यादवमाथि ०८१ वैशाख १९ गते समाचार सङ्कलनका क्रममा हातपात भयो। मिटरब्याज पीडित सङ्घर्ष समितिले आयोजना गरेको कार्यक्रमको समाचार सङ्कलन गर्न वैशाख १९ गते औरही पुगेका यादवमाथि मिटरब्याजीहरूको समूहले मोबाइल तथा क्यामेरा तोडफोड गर्नुका साथै ढुङ्गा समेत प्रहार गरेको भन्दै पीडित यादवले जिल्ला प्रशासन कार्यालय र जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा शान्ति सुरक्षा तथा क्षतिपूर्तिको लागि उजुरी दिए। घटनाका आरोपितहरू विरुद्ध कुनै कारवाही भएन।

तालिका ८.२.४.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट			अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
कुटपिट			३	३	३	३	४
घाइते		१	३	३			
अमानवीय व्यवहार						१	१
कारागारमा मृत्यु			१	१			
अभिव्यक्ति, भेला तथा सङ्गठित हुने अधिकार		६		६			
हत्या					३	१	३
जातीय विभेद					१		१
बाल अधिकार	बेचबिखन तथा ओसारपसार				१		१
	विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजाय					१	१
	बलात्कार				४		४
	सामूहिक बलात्कार				३		३
	यौन दुर्व्यवहार					१	१
	जम्मा				८	३	१०
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा				५७९		५७९
	'बोक्सी'को आरोप				१		१
	बेचबिखन तथा ओसारपसार प्रयास				१		१
	बलात्कार				८		८
	बलात्कार प्रयास				३		३
	बेचबिखन तथा ओसारपसार				१		१
	पारिवारिक हत्या				३		३
	जम्मा				५९५		५९५
कूल जम्मा		७	६	१३	६०८	६	६१४

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

कारागार र बन्दी

जिल्ला कारागारको बन्दी क्षमता २ सय जनाको छ। कारागारमा कैदीबन्दी ५ सय ३८ जना छन्। जसमा सबै पुरुष रहेका छन्। कैदी/बन्दीहरूको नियमित स्वास्थ्य परीक्षणका लागि एक जना स्वास्थ्यकर्मीको दरबन्दी रहेकोमा सेवा प्रदान गरिरहेका छन्। कारागारमा पाँच जना कैदीबन्दीहरू जटिल मानसिक रोगी र सामान्य मानसिक रोगी १० गरी कूल १५ जना मानसिक रोगको औषधी उपचार गराइ रहेका छन्। कारागारमा २५ जना पुरुष ज्येष्ठ नागरिक रहेको जिल्ला कारागार प्रमुख धनन्जय प्रसाद साहले बताए।

कारागारमा मृत्यु

सिन्धुली जिल्ला कमलामाइ नगरपालिका-७ का ३० वर्षीय निसाज सुनुवारको ०८१ पुस ७ गते कारागारमा मृत्यु भयो। सुनार लागूऔषध मुद्दामा पुर्पक्षका लागि ६ महिनादेखि थुनामा थिए। पुस ७ गते बिहान ८ बजे सुनुवारलाई असहज भएपछि जलेश्वर अस्पताल लगिएकोमा उपचारको क्रममा उनको मृत्यु भएको जलेश्वर कारागार महोत्तरीका प्रवक्ता रविनचन्द्र ठाकुरले जानकारी दिए। सुनुवारको मृत्युको कारण हृदयघात भएको जलेश्वर अस्पतालले जनायो। शवको पोस्टमोर्टम पछि परिवारलाई जिम्मा लगाएको जिल्ला प्रहरी कार्यालय महोत्तरीका डिएसपी सन्तु जैसवालले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

आठ जना न्यायाधीश दरबन्दी रहेको जिल्ला अदालतमा आठ जना न्यायाधीशहरू कार्यरत छन्। यो

तालिका ८.२.४.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
बाल अधिकार	१	१
महिला अधिकार	१	१
जम्मा	३	३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ १ हजार ७८ थानमध्ये ३ सय १८ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ १ हजार ९ सय १४ थानमध्ये ८ सय १५ थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा दुई वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा ६५ थान छन् भने देवानी मुद्दा १ सय १० थान बाँकी रहेको नुतन झाले बताए।

बाल अधिकार

यस वर्ष महोत्तरी जिल्लामा बलात्कार घटनामा चार, सामूहिक बलात्कारका घटनामा तीन, यौन दुर्व्यवहार घटनामा एक, बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा एक र विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजायका घटनामा एक गरी १० जना बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा २ सय १६ आधारभूत र १ सय माध्यमिक विद्यालय छन्। १ हजार ५ सय २६ शिक्षक दरबन्दी रहेकामा सबै दरबन्दी मिलान हुन बाँकी रहेको छ। यस वर्ष बालक र बालिका विद्यालय भर्ना भएको यकिन तथ्याङ्क नआएको शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइका प्रमुख रेविका अमात्यले बताइन्। जसमा अपाङ्गता भएका १ सय ३२ बालिका र १ सय ४७ बालक छन्। जिल्लामा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय पाँच छन्। यस वर्ष जिल्लाभर १६ हजार ९ सय ४४ दलित बालक र १७ हजार ३ सय ९५ दलित बालिका विद्यालय भर्ना भए।

छात्रवृत्तिका लागि द्वन्द्वपीडित परिवार, वैदेशिक रोजगारीमा गएर मृत्यु भएका परिवार र शहीद परिवारका बालबालिकाहरूको तर्फबाट निवेदन नआएको हुनाले छात्रवृत्ति वितरण नगरिएको शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइका प्रमुख रेविका अमात्यले बताइन्।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै ७ सय ४१ जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा कुटपिट गरी घरनिकाला गरिएका १ सय ५४, विवाह दर्ता, जन्मदर्ता र नागरिकता नबनाएका ९७,दाइजो नल्याएको भनी हेला गरेको ५४ र सामान्य घरायसी झगडाका ४ सय ३६ उजुरी छन्। यीमध्ये प्रहरीले ४ सय ७१ उजुरीमा मेलमिलाप गरायो भने २ सय ६२ उजुरी कारबाही प्रक्रियामा रहेको सेवा केन्द्रका सइ अताबुल अन्सारीले बताए।

यो वर्ष महोत्तरी जिल्लामा बलात्कारका घटनामा आठ, बलात्कार प्रयासका घटनामा दुई, बोक्सीको आरोपमा एक, बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा एक, बेचबिखन तथा ओसारपसार प्रयासका घटनामा एक र घरेलु हिंसाका घटनामा ५ सय ७९ जना गरी ५ सय ९२ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। यस वर्ष परिवारबाट तीन जना महिलाको हत्या भयो।

बलात्कार

स्पष्टसँग बोल्न नसक्ने १८ वर्षीया युवतीलाई ०८१ वैशाख ३ गते बलात्कार गरेको आरोपमा गौशाला नगरपालिका-७ जमुनियाका ५६ वर्षीय गिरीदेव चौधरीविरुद्ध पीडित पक्षले वैशाख ४ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो । प्रहरीले आरोपितलाई वैशाख ४ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश राजकुमार कोइरालाको भदौ १८ गतेको इजलासले आरोपितलाई ११ वर्ष कैद, ५ लाख रुपियाँ जरिबाना र ५० हजार रुपियाँ क्षतिपूर्ति भराउने फैसला सुनायो।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

महोत्तरीमा यो वर्ष २ हजार ५ सय ८६ जनाले बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत: स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

महोत्तरीमा १ सय ११ ओटा इँटाभट्टा रहेका छन्। जस मध्ये सात ओटा सञ्चालनमा छन्।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष महोत्तरीमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

महोत्तरीमा १ लाख ३७ हजार ८ सय ८६ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ८६ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा २८ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा दुई सरकारी अस्पताल, दुई सामुदायिक अस्पताल, ७० स्वास्थ्य चौकी, पाँच नगर स्वास्थ्य केन्द्र छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा आठ जना विशेषज्ञको दरबन्दीमा ६ रिक्त छ। ३ हजार ४८ जनाले बीमा सेवा लिइरहेका छन्। ज्येष्ठ नागरिकका लागि नि:शुल्क बीमा कार्यक्रम अन्तर्गत जिल्लामा ४ हजार ९ सय २१ जनाले बीमा सेवा लिए। जिल्लाभर नौ प्रतिशतले बीमा गराएको स्वास्थ्य बीमा प्रमुख श्रीराम महतोले बताए।

तालिका ८.३.४.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार

घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बेचबिखन तथा ओसारपसार			१	१
विद्यालयमा दिइएको शारीरिक सजाय	१			१
बलात्कार		५	२	७
बलात्कार प्रयास		१		१
जम्मा	१	६	३	१०

महिला अधिकार

घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	मेलमिलाप	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा नल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा		२४१	१४	३१९	५	५७९
'बोक्सी'को आरोप		१				१
बेचबिखन तथा ओसारपसार प्रयास				१		१
बलात्कार	१			३	४	८
बलात्कार प्रयास				१	१	२
बेचबिखन तथा ओसारपसार				१		१
पारिवारिक हत्या				२	१	३
जम्मा	१	२४२	१४	३२७	११	५९५

मारिएकाको घटना सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	२	१	३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.२.५ सर्लाही

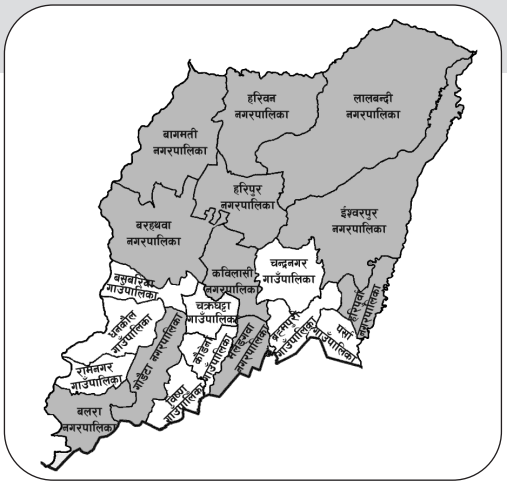

जम्मा जनसङ्ख्या	८,६२,४७०
महिला	४,२७,३३९
घर परिवार सङ्ख्या	१,६४,८२४
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	४०,५०२
साक्षरता प्रतिशत	६०.३१
आश्रित जनसङ्ख्या	४,५२,८५५
अपाङ्गता भएका	१३,४७४

यस वर्ष सर्लाही जिल्लामा प्रहरीले प्रहार गरेको गोलीबाट एक जना पुरुषको मृत्यु भयो। ज्यादतीका घटनामा १ सय ९१ जना महिला र ५४ पुरुष गरी २ सय ४५ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ५२ जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १ सय ४० जना महिला पीडित भए।

नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार

सम्मानित रूपले बाँच्न पाउने अधिकार

हत्या

राज्यपक्षबाट

बरहथवा नगरपालिका-६ का ३१ वर्षीय जयशङ्कर साहको ०८० पुस २० गते बरहथवामा

प्रहरीको गोली लागेर मृत्यु भएका जयशङ्कर साह

प्रहरीले प्रहार गरेको गोली लागेर मृत्यु भयो। सो क्रममा रौतहट जिल्लाका सहायक हवल्दार ३२ वर्षीय सुरेश साह, ३१ वर्षीय राजेशप्रसाद यादव, सिन्धुली जिल्ला कमलामाइ नगरपालिका-५ का २९ वर्षीय मुक्तिनाथ वामसा, सप्तरी जिल्ला राजविराजका ३१ वर्षीय अर्जुनकुमार पासवान, महोतरी जिल्ला सोनमा गाउँपालिका-३ का २८ वर्षीय सुशिल महतो, २९ वर्षीय विपिन साह तेली, ३२ वर्षीय प्रहरी सहायक सुलोचन कुमार यादव, ३४ वर्षीय प्रहरी असई भिखारी यादव, ३३ वर्षीय अर्जुनकुमार साह, सिरहा जिल्ला लहान नगरपालिका-६ का २९ वर्षीय साजनदेज राय, २८ वर्षीय सोनेलाल यादव, ३१ वर्षीय दुखन यादव घाइते भए। घाइतेहरूको उपचार प्रादेशिक अस्पताल मलङ्गवामा भयो। असई दुखन यादवको उपचार पुस २० गतेदेखि २४ गतेसम्म काठमाडौँको वीर अस्पतालमा भयो।

बरहथवा नगरपालिकाको प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रको स्तरोन्नति गर्ने विषयमा बरहथवा नगरपालिकासँग विवाद हुँदा नेपाली कांग्रेसका कार्यकर्ताहरूले ०८० पुस २० गते बरहथवा नगरपालिकाको कार्यालय र नगर प्रमुख कल्पनाकुमारी कटुवालको घरमा आगजनी प्रयास गरेपछि प्रदर्शनकारी र प्रहरीबिच झडप भएको थियो।

गृह मन्त्रालयले पुस २१ गते मन्त्रालयका सहसचिव थानेश्वर गौतमको संयोजकत्वमा नेपाल प्रहरीका डिआइजी सुरेन्द्र मैनाली र राष्ट्रिय अनुसन्धान विभागका निर्देशक भीमबहादुर बुढाथोकी समेतको तीन सदस्यीय छानविन समिति गठन गरी सात दिन भित्र प्रतिवेदन पेश गर्ने निर्णय गऱ्यो। साथै नेपाल सरकारको तर्फबाट मृतकको परिवारलाई रहत स्वरुप १० लाख रुपियाँ उपलब्ध गराउने र छानविन समितिको प्रतिवेदन

तालिका ८.२.५.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट		अन्यपक्षबाट		
		पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
कुटपिट				३	३	५
घाइते				१	३६	३७
हत्या		१	१	१	३	३
जातीय विभेद					३	३
धम्की				६		६
बाल अधिकार	बेचबिखन तथा ओसारपसार			४	११	१५
	बलात्कार			३७		३७
	जम्मा			४१	११	५३
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा			५८		५८
	'बोक्सी'को आरोप			९		९
	दाइजोजनित हिंसा			१०		१०
	बलात्कार			६		६
	सामूहिक बलात्कार			१		१
	बलात्कार प्रयास			५४		५४
	पारिवारिक हत्या			३		३
	जम्मा			१४०		१४०
कूल जम्मा		१	१	१९१	५४	३४५

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

कार्यान्वयन गर्ने गरी प्रधानमन्त्रीबाट निर्देशन भयो।

०८१ जेठ १४ गते मृतक जयशङ्कर साहको आमालाई राज्यबाट घोषणा भएको क्षतिपूर्ति जिल्ला प्रशासन कार्यालय, सर्लाहीका प्रमुख जिल्ला अधिकारी कोमलप्रसाद धमाला, एसपी प्रवीण धिताल, जिल्ला समन्वय समिति सर्लाहीका प्रमुख कौशलकिशोर सिंह र बरहथवा नगरपालिकाका प्रमुख कल्पना कटुवालको रोहबरमा १० लाख रुपियाँको चेक हस्तान्तरण गरियो।

सोही घटनाको विरोधमा स्थानीय प्रदर्शनकारीहरूले पुस २२ गते इलाका प्रहरी कार्यालय बरहथवामा ढुङ्गा प्रहार गरेपछि प्रहरी र प्रदर्शनकारीबिच झडप भयो। उक्त झडपमा इलाका प्रहरी कार्यालय बरहथवाका ४१ वर्षीय डिएसपी गङ्गाबहादुर थापा, धनुषा जिल्ला जनकपुरधाम उपमहानगरपालिका-७ का ३३ वर्षीय प्रहरी वरिष्ठ हवल्दार मोहन यादव, ३२ वर्षीय आकाश यादव, तनहुँ जिल्लाका ३१ वर्षीय मङ्गले तामाङ, पर्सा जिल्लाका २९ वर्षीय बबलुकुमार ठाकुर, ३० वर्षीय विरबहादुर साह, ३१ वर्षीय नवीनकुमार पण्डित, ३१ वर्षीय रामगुलाम यादव, ३० वर्षीय देवराम यादव, बारा जिल्ला कलैया नगरपालिका-६ ३१ वर्षीय कैलाश चौधरी, सिन्धुली जिल्ला कमलामाई नगरपालिका-४ का ३२ वर्षीय अर्जुन गुरुधामी, ३१ वर्षीय धिरजप्रसाद गुप्ता, ३२ वर्षीय सुधिर यादव, ३२ वर्षीय अशोक पण्डित, रौतहट जिल्ला गौर नगरपालिका-८ का ३३ वर्षीय किसन साह, सप्तरी जिल्ला राजविराज नगरपालिका-६ का २९ वर्षीय अजयकुमार पासवान र २८ वर्षीय श्यामसुन्दर महतो घाइते भए। घाइतेहरूको उपचार पुस २२ गते प्रादेशिक अस्पताल मलङ्गवामा भयो। प्रहरी प्रशासन, राजनीतिक दल र पीडित परिवारहरूबिच पुस २२ गते ११ बुँदे सहमति भयो।

अन्यपक्षबाट

मलङ्गवा नगरपालिका-४ निवासी पूर्व राज्यमन्त्री ७७ वर्षीय रामचन्द्र राय यादवलाई ०८१ साउन ६ गते राति चन्द्रनगर गाउँपालिका-१ रतनपुरस्थित कृषि फारममा आफ्नै भान्से कविलासी नगरपालिका-३ घर भई चन्द्रनगर गाउँपालिका-१ रतनपुर बस्ने २५ वर्षीय रामउजैन रायले हत्या गरेको पीडित पक्षले आरोप लगायो। चन्द्रनगर गाउँपालिका-१ रतनपुरस्थित आफ्नै कृषि फारममा खेत रोपाइँको

लागि गएका पूर्व राज्यमन्त्री यादवले राति खाना खाइसकेपछि भेट्न तीन जना अपरिचित व्यक्तिहरू आएको र शङ्कास्पद लागेकाले मन्त्री यादवका भान्से रायले प्रहरीलाई जानकारी गराएका थिए। शवको पोष्टमार्टम साउन ७ गते प्रादेशिक अस्पताल मलङ्गवामा भयो। प्रहरीले रामउजैन रायसँगै सोही ठाउँका ४६ वर्षीय वीरेन्द्र रायलाई साउन १३ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतको साउन २४ गतेको आदेशमा आरोपितहरूलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा रहेको स्रेस्तेदार सदन अधिकारीले बताए। यो वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएन।

कुटपिट

अन्यपक्षबाट

जनता समाजवादी पार्टी (जसपा) का नेता एवम् प्रतिनिधि सभाका पूर्व सांसद मलङ्गवा नगरपालिका-६ खुटौनाका ४३ वर्षीय प्रमोद साहलाई ०८१ वैशाख १ गते राति कुटपिट गरेको आरोपमा प्रहरीले हरिपुर नगरपालिका-६ का ३२ वर्षीय आर्यन चौधरी, २९ वर्षीय सिद्धान्त चौधरी र हरिपुर नगरपालिका-२ का २७ वर्षीय सरोज माझीलाई वैशाख २ गते गिरफ्तार गऱ्यो। गिरफ्तार भएका तीनै जनामाथि ज्यान मार्ने उद्योगमा मुद्दा दर्ता गरी कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएको र अन्य चार जना फरार आरोपितहरूको खोजतलास भइरहेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डिएसपी दीपक श्रेष्ठले बताए।

कुटपिटबाट पूर्व सांसद साहसँगै उनका कामदार राजेन्द्र महतो, ३७ वर्षीय रवि पासवान र ३४ वर्षीय निकेश साह घाइते भए। घाइतेहरूको उपचार ईश्वरपुर अमृत हेल्थ केयरमा भयो। घाइते सांसदको उपचार वैशाख २ गते जनकपुरस्थित प्रादेशिक अस्पतालमा भयो भने थप उपचारका लागि सोही दिन काठमाडौँको वीर अस्पताल लगियो। आरोपितहरूविरुद्ध ०८१ वैशाख २५ गते ज्यान मार्ने उद्योगमा मुद्दा दर्ता भएकोमा वैशाख २७ गते अदालतले धरौटी आदेश गरेको भए पनि यो वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएन।

ईश्वरपुर नगरपालिका-१० का जनता माध्यमिक विद्यालयका शिक्षक ३४ वर्षीय कारीप्रसाद पासवानलाई ०८१ जेठ १८ गते सोही वडाका नेकपा माओवादी केन्द्र ईश्वरपुर नगर कमिटीका सदस्य ३४ वर्षीय राजेश कार्कीले कुटपिट गरेको भन्दै पीडितले असार २ गते इलाका प्रहरी कार्यालय, केशरगञ्जमा उजुरी दिए। कुटपिटबाट घाइते भएका पासवानको उपचार जेठ १९ गतेदेखि २२ गतेसम्म ईश्वरपुरस्थित स्थानीय स्वास्थ्य केन्द्रमा भयो भने थप उपचार जेठ २४ गते प्रादेशिक अस्पताल, मलङ्गवामा भयो। वर्षको अन्त्यसम्म आरोपित गिरफ्तार नभएको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डिएसपी दीपक श्रेष्ठले बताए।

बरहथवा नगरपालिका-८ स्थित जनता माध्यमिक विद्यालयका शिक्षक ३३ वर्षीय विरेन्द्रकुमार यादवलाई सोही वडाका ३६ वर्षीय महेन्द्र चौधरीले कुटपिट गरेको आरोपमा पीडित शिक्षकले ०८१ असार १८ गते इलाका प्रहरी कार्यालय, बरहथवामा उजुरी दिए। कुटपिटबाट घाइते भएका पीडित शिक्षकको उपचार असार १२ गतेदेखि १४ गतेसम्म बरहथवास्थित स्वास्थ्य केन्द्रमा भयो भने थप उपचार असार १६ गते प्रादेशिक अस्पताल, मलङ्गवामा भयो। वर्षको अन्त्यसम्म आरोपित गिरफ्तार नभएको इलाका प्रहरी कार्यालय, बरहथवाका इन्स्पेक्टर सुमन बनियाले जानकारी दिए।

कारागार र बन्दी

जिल्ला कारागारको बन्दी क्षमता २ सय १० जनाको छ। कारागारमा कैदीबन्दी ३ सय १४ जना छन्। जसमा महिला २३ र पुरुष २ सय ९१ रहेका छन्। कारागारमा आश्रित बालक दुई र बालिका तीन जना रहेका छन्। कैदीबन्दीहरूको नियमित स्वास्थ्य जाँचका लागि तीन दरबन्दी रहेकोमा दुई जनाले सेवा प्रदान गरिरहेका छन्। कारागारमा नौ जना पुरुष र दुई जना महिला गरी ११ जना ज्येष्ठ नागरिक रहेको जिल्ला कारागार प्रमुख मनोजकुमार मिश्रले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

६ जना न्यायाधीश दरबन्दी रहेको सर्लाही जिल्लामा यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ ८ सय २३ थान मध्ये २ सय ३३ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ १ हजार ४ सय ८६ थानमध्ये ५ सय ६७ थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा दुई वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा १ सय २६ थान छन् भने देवानी मुद्दा २ सय ६१ थान बाँकी रहेको अदालतले जनायो।

बाल अधिकार

यस वर्ष सर्लाही जिल्लामा बलात्कार घटनामा ३७ र बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा १५ गरी

५२ जना बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा ३ सय ३७ आधारभूत र १ सय १० ओटा माध्यमिक विद्यालय छन्। यस वर्ष २२ हजार ४ सय ८७ बालक र १७ हजार ६ सय ८४ जना बालिका विद्यालय भर्ना भए। जसमा अपाङ्गता भएका ८२ बालिका र ६१ बालक छन्। जिल्लामा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय तीन ओटा छन्। द्वन्द्वपीडित परिवारका ४४ जना बालबालिकाले छात्रवृत्ति पाए। यस वर्ष जिल्लाभर २ सय ९३ दलित बालक र २ सय ६४ दलित बालिका विद्यालय भर्ना भए। वैदेशिक रोजगारीमा गएर मृत्यु भएका परिवारका ११ जना बालबालिका र शहीद परिवारका ६ जनाले छात्रवृत्ति पाए।

बलात्कार

१६ वर्षीया बालिकालाई ०८० माघ ३ गते बलात्कार गरेको आरोपमा बसबरीया गाउँपालिका-६ का २८ वर्षीय अनिल पाण्डेविरुद्ध पीडित पक्षले माघ १६ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो। प्रहरीले आरोपितलाई ०८१ वैशाख १७ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश सूर्यबहादुर थापाको जेठ २० गतेको इजलासले आरोपितलाई कसुरदार ठहर गर्दै सात वर्ष कैद र २५ हजार रुपियाँ क्षतिपूर्तिको फैसला गरेको जिल्ला अदालतका सेस्तेदार सदन अधिकारीले बताए।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै ४ सय ६८ जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा कुटपिट गरी घर निकाला गरिएका १ सय ३४, खानलाउन नदिएका २ सय ५८, विवाह दर्ता, जन्मदर्ता र नागरिकता नबनाएका ७६ उजुरी छन्। यी मध्ये प्रहरीले १ सय ५८ उजुरीमा मेलमिलाप गरायो भने १ सय ३९ ओटा उजुरीका पीडितहरू प्रहरीको सम्पर्कमा नआएको, ४७ उजुरी उपर गाउँ घरमा छलफल भइ मेलमिलाप भएको र १ सय २४ उजुरी कारबाही प्रक्रियामा रहेको सेवा केन्द्रका इन्स्पेक्टर बालिस्टर सिंहले बताए।

यो वर्ष सर्लाही जिल्लामा बलात्कारका घटनामा ६, सामूहिक बलात्कारका घटनामा एक, बलात्कार प्रयासका घटनामा ५४, दाइजोजनित हिंसाका घटनामा १०, बोक्सीको आरोपमा नौ र घरेलु हिंसाका घटनामा ५८ जना गरी १ सय ३८ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। यस वर्ष परिवारबाट दुई जना महिलाको हत्या भयो ।

दाइजोका कारण हत्या

बलरा नगरपालिका-४ जब्दीकी २१ वर्षीया पूजादेवी सहनीको ०८० माघ १६ गते भारतीय नम्बर प्लेटको मोटरसाइकल र आधा तोला सुन दाइजोमा नल्याएको भन्दै हत्या गरेको आरोपमा प्रहरीले ५८ वर्षीया सासू बनारसीदेवी सहनीलाई माघ १७ गते गिरफ्तार गऱ्यो। अन्य आरोपितहरू मृतकका २६ वर्षीय पति छोटेलाल सहनी र ६१ वर्षीय ससुरा जयनारायण सहनी वर्षको अन्त्यसम्म गिरफ्तार नभएको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डीएसपी दीपेन्द्र पञ्जियार थारुले बताए। पूजाको शव माघ १७ गते उनकै घरभित्र खाटमा शङ्कास्पद अवस्थामा फेला परेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका एसपी प्रविण धितालले बताए। उनले मृतकको घाँटी तथा शरीरमा डाम समेत देखिएको बताए। आरोपितहरू फरार रहेकोले खोजतलास भइरहेको एसपी धितालले जानकारी दिए आरोपितहरूविरुद्ध माघ २१ गते मुद्दा दर्ता भएकोमा जिल्ला अदालतले फागुन २१ गतेको आदेशमा आरोपित बनारसी देवीलाई पुर्पक्षको लागि थुनामा पठायो। वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएन। दुई वर्ष अघि विवाह हुँदा केटा पक्षको माग बमोजिम दाइजो दिइएकोमा मोटरसाइकल र आधा तोला सुन दिन बाँकी थियो। माइतीपक्षले दिने तयारी गर्दागर्दै हत्याको घटना भयो।

हरिपुर्वा नगरपालिका-५ की २३ वर्षीया चित्रलेखा देवी यादवलाई २७ वर्षीय पति धिरेन्द्रकुमार यादवले ०८१ असोज १० गते बिहान गोली प्रहार गरी हत्या गरेको पीडित पक्षले आरोप लगायो। उक्त घटनामा ५४ वर्षीय बुबा रामदिनेश राय यादव घाइते भए। घाइते यादवको उपचार प्रादेशिक अस्पताल मलङ्गवामा भयो। शवको पोष्टमार्टम असोज १० गते प्रादेशिक अस्पतालमा भयो। आरोपित यादव वैदेशिक रोजगारीको सिलसिलामा कुवेतमा थिए। पति पत्नीबिच फोनमै घरायसी विवाद भइरहन्थ्यो। ०८१ भदौ ७ गते आरोपित यादव घर फर्किएपछि पुनः पति, पत्नी र बुबाबिच घरायसी विवाद भएपछि घर आएको ६ दिनमै उनी घर बाहिर बस्न थालेका थिए। असोज १० गते

बिहान आरोपितसमेत दुई जना मोटरसाइकलमा आएर पत्नीमाथि गोली प्रहार गरी हत्या गर्नुका साथै आफूलाई समेत गोली प्रहार गरी घाइते बनाएको पीडित रामदिनेश रायले बताए। आरोपित वर्षको अन्त्यसम्म गिरफ्तार नभएको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डिएसपी दीपक श्रेष्ठले बताए।

बलात्कार

१८ वर्षीया युवतीलाई ०८० माघ ४ गते बलात्कार गरेको भन्दै मलङ्गवा नगरपालिका-४ का ३२ वर्षीय दिलिपकुमार यादवविरुद्ध पीडित पक्षले माघ २४ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो। आरोपितलाई प्रहरीले माघ २४ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश सूर्यबहादुर थापाको ०८१ वैशाख १३ गतेको इजलासले आरोपितलाई कसुर ठहर गर्दै सात वर्ष कैद सजाय र ३५ हजार रुपियाँ पीडितलाई क्षतिपूर्ति दिने गरी मुद्दाको अन्तिम फैसला गरेको सेस्तेदार सदन अधिकारीले जानकारी दिए।

जातीय विभेद

ब्रहमपुरी गाउँपालिका-४ का १८ वर्षीय दीपककुमार राममाथि जातीय विभेद गरेको आरोपमा सोही वडाका ३६ वर्षीय विलास राय यादवविरुद्ध पीडित पक्षले जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा ०८१ असार ४ गते उजुरी दियो। पीडितमाथि जातीय विभेद गर्दै कुटपिट गरेकाले न्यायको माग गर्दै असार ४ गते उजुरी दिएको पीडितका बुबाले बताए। ब्रहमपुरी गाउँपालिका-४ ब्रहमपुरी चौकस्थित आरोपितले सञ्चालन गर्दै आएको दूध पसलमा जेठ २४ गते दूध किन्न गएका बेला जातीय विभेद गरेको पीडित पक्षको आरोप रहृयो। पीडितको घाउजाँच जिल्ला अस्पतालमा असार ६ गते भयो। आरोपित वर्षको अन्त्यसम्म गिरफ्तार नभएको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डिएसपी दीपक श्रेष्ठले बताए।

कौडेना गाउँपालिका-७ सक्रौलका ३७ वर्षीय रामविश्वास महरा चमारमाथि जातीय विभेद गरेको आरोपमा सोही वडाका ४८ वर्षीय सूर्यकान्त यादवविरुद्ध पीडित पक्षले जिल्ला प्रहरी कार्यलयमा ०८१ वैशाख १० गते उजुरी दियो। पीडितलाई आरोपितले आरोपितले ०८० चैत २९ गते जातीय विभेद गर्दै कुटपिटसमेत गरेको भन्दै जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिएको पीडितले बताए। पीडितको घाउजाँच सर्लाही जिल्ला अस्पतालमा वैशाख ११ गते भएको डा. नवलकिशोर झाले जानकारी दिए। आरोपित वर्षको अन्त्यसम्म गिरफ्तार नभएको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका डिएसपी दिपक श्रेष्ठले बताए।

सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक अधिकार

आगलागी

विष्णु गाउँपालिका-१ बाराउद्योरणमा ०८१ वैशाख २० गते आगलागी भयो। आगलागीले विपन्न समुदायको सिङ्गो गाउँनै खरानी भयो। भारतसँग सीमा जोडिएको विष्णु गाउँपालिकामा आगलागीका कारण मानवीय क्षति नभएपनि ७४ ओटा घरगोठ, ३५ ओटा बाखा, चार ओटा भैँसी र तीन ओटा गाई जलेर नष्ट हुनुको साथै ४ सय ९५ जना मानिस प्रभावित भएको विष्णु गाउँपालिकाका मेयर जवाहरलाल यादवले बताए। आगलागीबाट ६९ ओटा घरहरू पूर्ण क्षतिग्रस्त भए भने पाँच ओटा घरमा आंशिक क्षति भई १ करोड ४० लाख ५० हजार रुपियाँ बराबरको सम्पत्ति र नगद ७ लाख रुपियाँ समेत जलेर नष्ट भएको मेयर यादवले बताए। ४३ वर्षीय शत्रुध्न राउतको घरबाट सुरु भएको आगलागीमा सात ओटा ग्याँसको सिलिण्डर विस्फोट भएपछि आगो गाउँभरी फैलिएको स्थानीय श्यामु राउतले जानकारी दिए।

स्थानीय स्तरबाट सरसहयोग गरिएको भए पनि आगलागी पीडितहरूलाई प्रदेश तथा केन्द्रबाट कुनै किसिमको सहयोग नभएको मेयर यादवले बताए।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

सर्लाहीमा यो वर्ष ५ हजार ८ सय ६० जनाले बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत: स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

आगलागीबाट क्षति पुगेको विपन्न समुदायको बस्ती

इँटाभट्टा र सिमेण्ट उद्योग

सर्लाहीमा १ सय ४७ ओटा इँटाभट्टा रहेका छन्।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु स्याउ

यस वर्ष सर्लाहीमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

सर्लाहीमा १ लाख ६४ हजार ८ सय २४ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ४२ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा २७ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा एक सरकारी अस्पताल, ८४ सामुदायिक अस्पताल, ९२ स्वास्थ्य चौकी, ६ प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, २० नगर स्वास्थ्य केन्द्र छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा चार जना विशेषज्ञको दरबन्दीमा दुई जनाको दरबन्दी ०८१ जेठदेखि रिक्त छ। १४ जना स्वास्थ्यकर्मीको दरबन्दीमा चार खाली, तीन जना बिदा र सात कार्यरत छन्। जिल्लामा १ हजार ३ सय १५ जनाले बीमा गराएर सेवा लिइरहेका छन्। ज्येष्ठ नागरिकका लागि निःशुल्क बीमा कार्यक्रममा पनि ४ सय ६६ जनाको बीमा गराएको जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयले जनायो।

तालिका ८.३.५.२ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार					
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बेचबिखन तथा ओसारपसार			७	८	१५
बलात्कार	१	३	४	२९	३७
जम्मा	१	३	११	३७	५३

महिला अधिकार						
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	मेलमिलाप	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा		५४	१	१	३	५८
'बोक्सी'को आरोप				३	७	९
दाइजोजनित हिंसा		४			६	१०
बलात्कार	१				६	७
बलात्कार प्रयास				७	४७	५४
पारिवारिक हत्या			१		१	३
जम्मा	१	५८	३	१०	६९	१४०

मारिएकाको घटना सङ्ख्या			
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	१	३	४

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.२.६ रौतहट

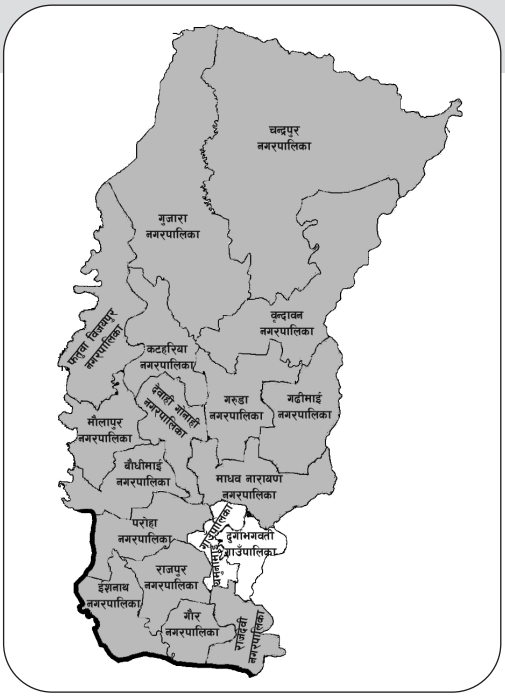

जम्मा जनसङ्ख्या	८,१३,५७३
महिला	४,०५,१७०
घर परिवार सङ्ख्या	१,३७,०२५
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	३१,७७१
साक्षरता प्रतिशत	५७.७५
आश्रित जनसङ्ख्या	४,५१,१४९
अपाङ्गता भएका	१०,८४७

यस वर्ष रौतहट जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा दुई जना पुरुष पीडित भए। ज्यादतीका घटनामा ३ सय ६३ जना महिला र ६ पुरुष गरी ३ सय ६९ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा २५ जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ३ सय ३५ जना महिला पीडित भए।

अमानवीय व्यवहार

अन्य पक्षबाट

माधवनारायण नगरपालिका-७ घर भई हाल गरुडा नगरपालिका-३ मलाही टोल बस्ने १८ वर्षीय राजु सहनी र २० वर्षीय परीक्षण सहनीलाई ०८१ मङ्सिर ४ गते गढिमाई नगरपालिका-९ का वडाध्यक्ष ४० वर्षीय हरिश्चन्द्र सहनीसमेत चार जनाले अमानवीय व्यवहार गरेको आरोपमा पीडित पक्षले सोही दिन आरोपितहरूविरुद्ध इलाका प्रहरी कार्यालय, गरुडामा उजुरी दिए। गरुडा बजारबाट घर फर्कंदै गर्दा बिच बाटोमा बसिरहेका गढीमाई नगरपालिका-९ का वडाध्यक्ष हरिश्चन्द्र सहनी सोही वडाका ३५ वर्षीय सोनेलाल सहनी, ३० वर्षीय सनम सहनी र ३२ वर्षीय शैलेन्द्र सहनीले गालीगलौज र कुटपिट गर्नुका साथै जुत्ताको माला लगाइ अमानवीय व्यवहार गरेको भन्दै पीडितहरूले आरोपितहरू विरुद्ध इलाका प्रहरी कार्यालय, गरुडामा उजुरी दिए। घटनापश्चात तीन जना आरोपितहरूलाई प्रहरीले सोही दिन गिरफ्तार गऱ्यो भने आरोपित वडाध्यक्ष वर्षको अन्त्यसम्म गिरफ्तार भएनन्। जिल्ला अदालतको मङ्सिर २१ गतेको आदेशमा आरोपितहरू जनही २५/२५ हजार रुपियाँ धरौटीमा रिहा भए। यो वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दा फैसला भएन।

कुटपिट

मौलापुर नगरपालिका-१ मर्यादपुर निवासी समाजवादी प्रेस सङ्गठन नेपालका केन्द्रीय सदस्य ४२ वर्षीय कृष्ण तिवारी र माधवनारायण नगरपालिका-१ दीपहीका ३४ वर्षीय पत्रकार धिरज यादवको मोबाइल र क्यामेरा ०८० माघ २३ गते कटहरिया नगरपालिका-९ स्थित बाबा बैजनाथ सुगर एन्ड केमिकल प्रालिमा समाचार सुङ्कलन गर्ने क्रममा मिल सञ्चालक अजय प्रकाशले लुटपाट गरेको पीडित पक्षले आरोप लगायो। उनीहरूमाथि मिल सञ्चालक तथा कटहरिया नगरपालिकाका मेयरसमेत रहेका ३३ वर्षीय अजयप्रकाश कलवारको संलग्नतामा कुटपिट भएको पीडितको आरोप छ। घाइते पत्रकार तिवारीको उपचार

माघ २३ गते वीरगंजस्थित सूर्य अस्पतालमा भयो। घटनामा मेलमिलाप भयो।

नवलपुर टुडेका सम्बाददाता तथा पत्रकार कटहरिया नगरपालिका-८ पिपरा पोखरीयाका ३२ वर्षीय अशोक यादवमाथि ०८० पुस २६ गते सोही वडाका २८ वर्षीय जितेन्द्र यादव, ३१ वर्षीय सिकिन्द्र यादव, २९ वर्षीय छोटेलाल राय, ३० वर्षीय प्रिन्स जयसवाल तथा समुन्द्रविक्रम साह भनिने ३२ वर्षीय पर्शुराम साहले गरेको कुटपिट तथा दुर्व्यवहार गरेको पीडित पक्षले आरोप लगायो। कटहरिया नगरपालिका-८ मा निर्माण गरिएको सार्वजनिक प्रतिक्षालयलाई निजी प्रयोजनको निम्ति प्रयोग गरिएको भनी समाचार लेखेको निहुँमा आफूमाथि कुटपिट तथा दुर्व्यवहार भएको पत्रकार यादवले बताए। कुटपिटका कारण पीडित यादवको आँखा र मुखमा गम्भीर चोट लागेको थियो। पीडितको उपचार घटना भएकै दिन कटहरीया अस्पतालमा र आँखाको थप उपचार गौर अस्पतालमा भयो। पीडित पक्षबाट आरोपितहरूविरुद्ध प्रहरीमा उजुरी नपरेको प्रहरीले जनायो।

तालिका ८.२.६.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट		अन्यपक्षबाट		
		पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
अपहरण				१		१
कुटपिट				१	३	४
अमानवीय व्यवहार		२	२			
घाइते					१	१
हत्या				१	२	३
बाल अधिकार	बलात्कार			१७		१७
	सामूहिक बलात्कार			२		२
	हाडनाता करणी			२		२
	यौन दुर्व्यवहार			४		४
	जम्मा			३५		३५
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा			३१०		३१०
	दाइजोजनित हिंसा			५		५
	बलात्कार			१५		१५
	सामूहिक बलात्कार			१		१
	हाडनाता करणी			१		१
	वैवाहिक बलात्कार			१		१
	पारिवारिक हत्या			२		२
	जम्मा			३३५		३३५
कूल जम्मा		२	२	३६३	६	३६९

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

कारागार र बन्दी

जिल्ला कारागारको बन्दी क्षमता २ सय जनाको छ। कारागारको क्षमता महिला २० र पुरुष १ सय ८० हो। कारागारमा कैदीबन्दी १ सय ३८ जना छन्। जसमा महिला ११ र पुरुष १ सय २७ जना रहेका छन्। कारागारमा आश्रित बालक र बालिका छैन। कैदीबन्दीहरूको नियमित स्वास्थ्य जाँचका लागि एक जनाको दरबन्दी रहेकोमा एक जना अहेबले सेवा प्रदान गरिरहेका छन्। कारागारमा २० जना पुरुष र एक जना महिला गरी कूल २१ जना ज्येष्ठ नागरिक रहेको जिल्ला कारागार प्रमुख मनिष झाले बताए। मुद्दाको छिनोफानो समयमै नहुँदा १ सय ५० जना कारागारमा बस्न बाध्य रहेका कारागार प्रमुख झाले बताए।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

आठ जना न्यायाधीश दरबन्दी रहेको जिल्ला अदालतमा एक जना न्यायाधीशको दरबन्दी रिक्त छ। यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ १ हजार २ सय ३१ थान मध्ये २ सय ६८ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ ३ हजार १ सय ४४ थानमध्ये १ हजार ४ सय १२ थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा दुई वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा १ सय २५ थान छन् भने देवानी मुद्दा २ सय २३ थान बाँकी रहेको जिल्ला अदालतले जनायो।

बाल अधिकार

यस वर्ष रौतहट जिल्लामा बलात्कार घटनामा १७, सामूहिक बलात्कारका घटनामा दुई, हाडनाता करणीमा दुई र यौन दुर्व्यवहार घटनामा चार गरी २५ जना बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा ३ सय ३० आधारभूत र १ सय ३० माध्यमिक विद्यालय छन्। यस वर्ष २५ हजार ८ सय ५० बालक र २३ हजार २ सय ११ जना बालिका विद्यालय भर्ना भए। जसमा अपाङ्गता भएका ४५ बालिका र ६८ बालक छन्। जिल्लामा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय १२ ओटा छन्। द्वन्द्वपीडित परिवारका १ सय १२ जना बालबालिकाले छात्रवृत्ति पाए। यस वर्ष जिल्लाभर ५ सय ८२ जना दलित बालक र ४ सय १० दलित बालिका विद्यालय भर्ना भए। वैदेशिक रोजगारीमा गएर मृत्यु भएका परिवारका चार र शहीद परिवारका तीन जनाले छात्रवृत्ति पाए।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै १ हजार १ सय ८१ जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। यी मध्ये प्रहरीले १ हजार ९३ उजुरीमा मेलमिलाप गरायो भने ३६ उजुरी अदालत पठाएको र ७० उजुरी कारबाही प्रक्रियामा रहेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका सई दीपिका ओझले बताइन्।

यो वर्ष रौतहट जिल्लामा बलात्कारका घटनामा १५, सामूहिक बलात्कारका घटनामा एक, हाडनाता करणीमा एक, वैवाहिक बलात्कारका घटनामा एक, दाइजोजनित हिंसाका घटनामा पाँच र घरेलु हिंसाका घटनामा ३ सय १० जना गरी ३ सय ३३ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। यस वर्ष परिवारबाट दुई जना महिलाको हत्या भयो ।

पारिवारिक हत्या

बृन्दावन नगरपालिका-१ बलेरी टोलकी ३५ वर्षीया सेतिमाया वाइवालाई ४० वर्षीय पति तिर्थ वाइवाले ०८० चैत १४ गते हत्या गरी आत्महत्या प्रयास गरेको प्रहरीले जनायो। घाँस काट्न गएका पतिपत्नीबिच विवाद हुँदा आरोपितले पत्नीलाई बागमती नदीको बगरमा हँसियाले घाँटी रेटेर हत्या गरेको प्रहरीले जनाए। पत्नीको हत्या गरी घर आँगनमा आइ आफूले पत्नीको हत्या गरेको बताउनुका साथै आफ्नो घाँटीमा समेत सोही हँसियाले रेटेर आत्महत्याको प्रयास गरेको प्रहरीले जनायो। आत्महत्या प्रयास गर्दा गम्भीर घाइते भएका आरोपितलाई स्थानीय र प्रहरीको सहयोगमा उद्दार गरी चन्द्रपुर हस्पिटलमा उपचार गरियो। ०८१ वैशाख २१ गतेको इजलासले आरोपितलाई पुर्पक्षको लागि थुनामा पठायो। यो वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दा फैसला भएन।

राजदेवी नगरपालिका-१ पथरा टोलकी ६९ वर्षीया राधिकादेवी तेलीलाई ०८१ असार ५ गते हत्या गरेको आरोपमा प्रहरीले ४० वर्षीय छोरा मनोज साहलाई असार २३ गते गिरफ्तार गऱ्यो। जग्गा जमीनको अंश तथा घरायसी विवादका कारण घरको कोठाभित्र लोहोराले टाउकोमा प्रहार गरी हत्या गरेको डीएसपी एलिजा गिरीले बताइन्। शवको पोष्टमार्टम असार ५ गते प्रादेशिक अस्पतालमा गरी शव परिवाजनले बुझेका थिए। न्यायाधीश मनोज केसीको साउन २२ गतेको इजलासले आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा पठायो। यो वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दाको फैसला भएको छैन।

इशनाथ नगरपालिका-२ औरैयाकी २२ वर्षीया पिङ्कीदेवी साहलाई ०८१ असोज १ गते मट्टीतेल खन्याएर आगो लगाइ हत्या गरेको आरोपमा २४ वर्षीय पति रोशन साह सोनारलाई असोज १ गते प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो। असोज १ गते विश्वकर्मा पूजाको दिन खेतमा पानी हाल्ने पम्पको ट्याङ्कीबाट मट्टीतेल झिकेर आगो लगाई गम्भीर घाइते बनाएका थिए। पीडितलाई उपचारको लागि गौरस्थित प्रादेशिक अस्पताल लगिएकोमा त्यहाँ उपचार सम्भव नभएपछि काठमाडौँको कीर्तिपुरस्थित बर्न अस्पतालमा लगिएको थियो। उनको उपचारको क्रममा असोज १० गते काठमाडौको कीर्तिपुरस्थित बर्न अस्पतालमा मृत्यु भयो। पिङ्की देवीको रोशनसँग ०७९ फागुनमा मागी विवाह भएको र उनीहरूको एक छोरा जन्मिएको थियो। जिल्ला अदालतको कात्तिक २ गतेको इजलासले आरोपित पुर्पक्षका लागि थुनामा पठाउने आदेश गऱ्यो। यो वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दा फैसला भएन।

कुटपिट

२९ वर्षीया महिलालाई ३२ वर्षीय पति र २८ वर्षीय देवरले ०८१ कात्तिक २७ गते अश्लील भिडियो बनाउन भन्दै कुटपिट गरेको आरोपमा पीडितले सोही दिन जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दिइन्। अश्लील भिडियो बनाउन नमानेको भन्दै आरोपित पति र देवरले आफूलाई कुटपिट गरी शारीरिक तथा मानसिक यातना दिएको पीडितले बताइन्। कुटपिटबाट घाइते भएकी पीडितको उपचार कात्तिक २७ गते प्रादेशिक अस्पताल गौरमा भयो। घटनापश्चात आरोपित पति र देवरलाई

कात्तिक २७ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयले गिरफ्तार गऱ्यो। मङ्सिर ३० गते प्रहरीको महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्र गरुडामा मेलमिलाप भयो।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

रौतहटमा यो वर्ष २ हजार ७ सय ८६ जनाले बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत: स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेण्ट उद्योग

रौतहटमा १ सय ६३ ओटा इँटाभट्टा दर्ता भइ सञ्चालनमा रहेका छन्।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष रौतहटमा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

रौतहटमा १ लाख ३७ हजार २५ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा ३० प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा २६ ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा दुई सरकारी अस्पताल, चार स्वास्थ्य चौकी, ९७ प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ६ नगर स्वास्थ्य केन्द्र छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा नौ जना विशेषज्ञको दरबन्दीमा आठ जनाको दरबन्दी रिक्त छ। ३७ जना स्वास्थ्यकर्मीको दरबन्दीमा ३२ खाली, र पाँच कार्यरत छन्। जिल्लामा २ हजार ५० जनाले बीमा गराएर सेवा लिइरहेका छन्। ज्येष्ठ नागरिकका लागि नि:शुल्क बीमा कार्यक्रममा पनि १ हजार ६ सय जनाको बीमा गरिएको जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयले जनायो।

तालिका ८.२.६.२ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार			
घटनाको प्रकार	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार	११	१०	२१
यौन दुर्व्यवहार	१	३	४
जम्मा	१२	१३	२५

महिला अधिकार						
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	कानुनी दायरामा नल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा	१३२	१५३	३४		१	३१०
बलात्कार			१४	४		१८
दाइजोजनित हिंसा		५				५
पारिवारिक हत्या				२		२
जम्मा	१३२	१५८	३८	६	१	३३५

मारिएकाको घटना सङ्ख्या			
घटनाको प्रकार	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	२	१	३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.२.७ बारा

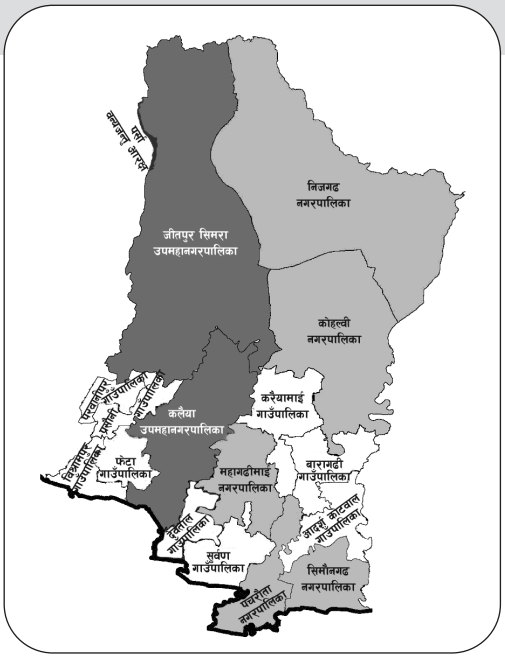

जम्मा जनसङ्ख्या	७,६३,१३७
महिला	३,७३,३५०
घर परिवार सङ्ख्या	१,३१,१७९
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	२८,९९९
साक्षरता प्रतिशत	६४.५४
आश्रित जनसङ्ख्या	३,९४,८५०
अपाङ्गता भएका	१०,७३१

यस वर्ष बारा जिल्लामा ज्यादतीका घटनामा ६३ जना महिला र चार पुरुष गरी ६७ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १७ जना बालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा ३९ जना महिला पीडित भए।

नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार

सम्मानित रूपले बाँच्न पाउने अधिकार

हत्या

अन्यपक्षबाट

आर्दशकोटवाल गाउँपालिका-२ खजुरीया टोलका रामराजा मोहविक्रम शाह बहुमुखी क्याम्पस कलैयाका क्याम्पस प्रमुख ५० वर्षीय हरिभुषणप्रसाद कुशवाहलाई ०८१ जेठ ३२ गते आदर्शकोटवाल गाउँपालिका-३ बतरास्थित ग्रेवल सडक खण्डमा गोली प्रहार गरी हत्या गरेको आरोपमा असार ११ गते सोही टोलका ३२ वर्षीय अवधलालप्रसाद कुशवाहा, २९ वर्षीय चाँदसीप्रसाद कुशवाहा, ३४ वर्षीय राधेशकुमार पटेल, ५४ वर्षीय विनोद राउत कुर्मी, सोही वडा बतरा टोलका २७ वर्षीय श्रवणकुमार साह, कलैया उपमहानगरपालिका-१० मटिअर्वाका ५० वर्षीय ब्रहमदेव राम र करैयामाई गाउँपालिका-७ पिपराका ५० वर्षीय मोतिलाल चौधरीलाई गिरफ्तार गऱ्यो। पीडित पक्षले असार १ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो। गोली लागी घाइते भएका पीडितले जिल्ला प्रहरी कार्यालयका एसपी र घर परिवारका सदस्यलाई फोन गरी घटना बारे जानकारी गराएका थिए। शवको पोस्टमार्टम असार १ गते वीरगंजस्थित बयोधा अस्पतालमा भयो।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

सात न्यायाधीश दरबन्दी रहेको जिल्ला अदालतमा सात जना न्यायाधीशहरू कार्यरत छन्। यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ १ हजार ८ सय ४१ थानमध्ये १ हजार ५ सय १४ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ ३ हजार ४ सय ३ थान मध्ये ३ हजार २ सय ४७ थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा दुई वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा १ सय २३ थान छन् भने देवानी मुद्दा ४ सय ५ थान बाँकी रहेको जिल्ला अदालतले जनायो।

बाल अधिकार

यस वर्ष बारा जिल्लामा बलात्कार घटनामा आठ, सामूहिक बलात्कारका घटनामा दुई, हाडनाता करणीमा दुई र यौन दुर्व्यवहार घटनामा पाँच गरी १७ जना बालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

तालिका ८.२.७.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		अन्यपक्षबाट		
		महिला	पुरुष	जम्मा
अपहरण		१		१
कुटपिट		३		३
घाइते		३		३
हत्या		१	३	३
धम्की			३	३
बाल अधिकार	बलात्कार	८		८
	सामूहिक बलात्कार	३		३
	हाडनाता करणी	३		३
	यौन दुर्व्यवहार	५		५
	जम्मा	१६		१६
महिला अधिकार	घरेलु हिंसा	३०		३०
	बलात्कार	८		८
	सामूहिक बलात्कार	३		३
	बलात्कार प्रयास	१		१
	साइबर अपराध	३		३
	बेचबिखन तथा ओसारपसार	४		४
	पारिवारिक हत्या	३		३
	जम्मा	३९		३९
कूल जम्मा		६३	४	६६

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा १ सय प्राथमिक, २ सय ३२ आधारभूत र १ सय माध्यमिक विद्यालय छन् । २ हजार ३ सय ४२ शिक्षक दरबन्दी रहेकामा ९ सय ५० दरबन्दी मिलान हुन बाँकी छ। यस वर्ष १ लाख ६ हजार ६ सय ११ बालक र १ लाख १० हजार २ सय ७९ जना बालिका विद्यालय भर्ना भए। जसमा अपाङ्गता भएका ३ सय २० बालिका र २ सय १५ बालक छन् । यस वर्ष जिल्लाभर १४ हजार ८ सय ३० दलित बालक र १३ हजार ८ सय १५ दलित बालिका विद्यालय भर्ना भए।

वैदेशिक रोजगारीमा गएर मृत्यु भएका परिवारका ६०, द्वन्द्वपीडित परिवारका पाँच र शहीद परिवारका पाँच जना बालबालिकाले छात्रवृत्ति पाउने गरेको शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइका प्रमुख हेमराज खतिवडाले बताए ।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै १ हजार २ सय ३० जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा कुटपिट गरी घरनिकाला गरिएका १ सय ३, खानलाउन नदिएका २ सय ४, विवाह दर्ता, जन्मदर्ता र नागरिकता नबनाएका १ सय १, अर्की पत्नी ल्याएर हेला गरेको पाँच, दाइजो नल्याएको भनी हेला गरेको २६ र सामान्य घरायसी झगडाका ७ सय ९१ उजुरी छन्। यी मध्ये प्रहरीले ९ सय ७ उजुरीमा मेलमिलाप गरायो भने ३ सय २३ उजुरी कारबाही प्रक्रियामा रहेको सेवा केन्द्रका सई शिवजीप्रसाद यादवले बताए।

यो वर्ष बारा जिल्लामा बलात्कारका घटनामा आठ, सामूहिक बलात्कारका घटनामा दुई, बलात्कार प्रयासका घटनामा एक, साइबर अपराधका घटनामा दुई, बेचबिखन तथा ओसारपसार घटनामा चार र घरेलु हिंसाका घटनामा २० जना गरी ३७ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। यस वर्ष परिवारबाट दुई जना महिलाको हत्या भयो।

पारिवारिक हत्या

निजगढ नगरपालिका-९ भमरा टोलकी ३८ वर्षीया लक्ष्मी राईलाई ४२ वर्षीय पति बिमल बस्नेतले ०८१ भदौ २५ गते घाँटीमा खुर्पा प्रहार गरी हत्या गरेको आरोपमा इलाका प्रहरी कार्यालयले आरोपितलाई सोही दिन गिरफ्तार गऱ्यो। आरोपितले खुर्पा प्रहार गरेको देखेर आमालाई बचाउन गएका दुई छोरीहरू पनि घाइते भए। उनीहरूको प्राथमिक उपचार प्रसूती गृह, निजगढमा गरी थप उपचार वीरगन्जको मेडिसिटी बयोधा अस्पतालमा भयो। शवको पोष्टमार्टम भदौ २५ गते प्रादेशिक अस्पतालमा भयो। जिल्ला अदालतका न्यायाधीश जगन्नाथ पौडेलको असोज १६ गतेको इजलासले आरोपितलाई पुर्पक्षका लागि थुनामा राख्ने आदेश गऱ्यो। न्यायाधीश सुरेशराज खनालको मडसिर १६ गतेको इजलासले प्रमाण बुझ्ने आदेश गऱ्यो। यो

तालिका ८.२.७.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
बाल अधिकार	१	१
महिला अधिकार	१	१
कूल जम्मा	३	३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दा फैसला भएन।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

बारामा यो वर्ष ३ हजार ३ सय ५७ जनाले बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत: स्थानीय तहका पञ्जिकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

बारामा ६४ ओटा इँटाभट्टा छन् भने तीन ओटा सिमेन्ट उद्योग सञ्चालनमा रहेका छन्।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष बारामा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

बारामा ७१ हजार ६ सय ९७ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा २३ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा ९ सय ६० ओटा सार्वजनिक शौचालय रहेका छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा एक सरकारी अस्पताल, चार सामुदायिक अस्पताल, ९४ स्वास्थ्य चौकी, पाँच प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, १० नगर स्वास्थ्य केन्द्र छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा नौ जना विशेषज्ञको दरबन्दीमा चार जनाको दरबन्दी रिक्त छ। १५ जना स्वास्थ्यकर्मीको दरबन्दीमा चार रिक्त र ११ कार्यरत छन्। जिल्लामा ४८ हजार ४ सय ८३ जनाले बीमा गराएर सेवा लिइरहेका छन्। ज्येष्ठ नागरिकका लागि नि:शुल्क बीमा कार्यक्रममा पनि १७ हजार ५ सय २२ जनाको बीमा गरिएको छ।

तालिका ८.२.७.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार			
घटनाको प्रकार	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बलात्कार	१	११	१२
यौन दुर्व्यवहार	२	३	५
जम्मा	३	१४	१६

महिला अधिकार					
घटनाको प्रकार	मेलमिलाप	अपूर्ण	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
घरेलु हिंसा	१८	१		१	२०
बेचबिखन तथा ओसारपसार			४		४
साइबर अपराध			१	१	२
बलात्कार			२	८	१०
बलात्कार प्रयास				१	१
पारिवारिक हत्या				२	२
जम्मा	१८	१	७	१३	३९

मारिएकाको घटना सङ्ख्या			
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएको	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	१	२	३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

८.२.८ पर्सा

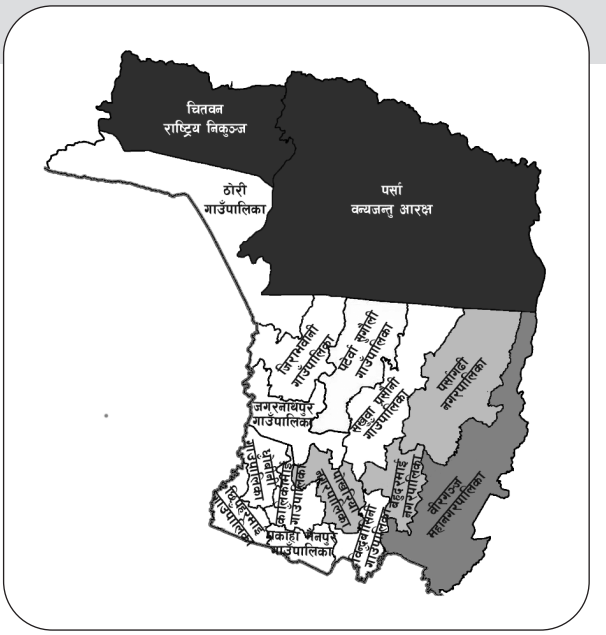

जम्मा जनसङ्ख्या	६,५४,४७१
महिला	३,१६,१८५
घर परिवार सङ्ख्या	१,१३,०१३
घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व	२७,४८८
साक्षरता प्रतिशत	६९.१२
आश्रित जनसङ्ख्या	३,३४,९३२
अपाङ्गता भएका	९,३४४

यस वर्ष पर्सा जिल्लामा मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा चार जना पुरुष पीडित भए। ज्यादतीका घटनामा ३० जना महिला र १७ पुरुष गरी ४७ जना पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। जसमध्ये बाल अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १५ जना बालबालिका तथा महिला अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा १५ जना महिला पीडित भए।

कुटपिट

राज्यपक्षबाट

बहुदरमाई नगरपालिका-८ रामनगरीका इ-रिक्सा चालक २८ वर्षीय रञ्जन साह तेलीलाई ०८० चैत २४ गते बिन्दवासिनी प्रहरी चौकीका प्रहरी जवान कौशल चौधरीले कुटपिट गरेको पीडितको आरोप छ। वीरगंज महानगरपालिका-१९ तिलावे पुल नजिकै चैत २४ गते बिहान पीडितले चलाएको मधेस प्रदेश ०३-००२ ख १८२२ नम्बरको इ-रिक्सा रोकी आरोपित प्रहरीले कुटपिट गरेको पीडितले बताए। आरोपितविरुद्ध जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा चैत २४ गते उजुरी दिएको पीडितले बताए। पीडितको उपचार स्थानीय स्वास्थ्य चौकीमा भयो। आरोपित प्रहरीलाई विभागीय कारबाही गरिएको इलाका प्रहरी कार्यालय पोखरियाका इन्स्पेक्टर मोहन बिक्रम केसीले बताए।

कारागार र बन्दी

जिल्ला कारागारको क्षमता ५० महिला र ९ सय ५० पुरुष सहित १ हजार जनाको छ। कारागारमा कैदीबन्दी १ हजार ३ सय ८० जना छन्। जसमा महिला ६२ र पुरुष १ हजार ३ सय १८ रहेका छन्। कारागारमा आश्रित बालक एक र बालिका चार जना छन्। कैदीबन्दीको नियमित स्वास्थ्य जाँचका लागि दुई दरबन्दी रहेकोमा एक जनाले सेवा प्रदान गरिरहेका छन्। कारागारमा दीर्घरोगी १ सय ८६ जना र कारागारमा ४९ जना पुरुष ज्येष्ठ नागरिक रहेको कारागार प्रमुख खिमराज भुसालले बताए।

बाल सुधार गृह

५० जनाको क्षमता भएको बाल सुधार गृहमा १ सय २८ जना बालक छन्। थुनुवा ७१ र कैदी ५१ गरी १ सय २२ जना रहेका छन् भने विदेशी थुनुवा ६ जना रहेका छन्। बाल सुधार गृहमा एक जना स्वास्थ्यकर्मी स्टाफ नर्स कार्यरत रहेको कार्यालयका वार्डेन कृष्णप्रसाद साहले बताए। कमजोर भौतिक पूर्वाधारका संरचनाका कारण बाल सुधार गृहमा एउटा कोठामा २० जनासम्म बालक राख्नुपर्ने अवस्था छ।

सुगम तथा निष्पक्ष न्यायिक अधिकार

जिल्ला अदालत

११ न्यायाधीश दरबन्दी रहेको जिल्ला अदालतमा सबै कार्यरत छन्। यो वर्ष फौजदारी मुद्दातर्फ २ हजार ३३ थानमध्ये ६ सय ३५ थान मुद्दा फैसला भए। देवानी मुद्दातर्फ २ हजार ४ सय ४ थान मध्ये १ हजार ६ सय ३७ थान मुद्दा फैसला भए। यस अदालतमा दुई वर्ष नाघेका फौजदारी मुद्दा ५१ थान छन् भने देवानी मुद्दा ३ सय ३७ थान बाँकी छ।

उच्च अदालत जनकपुर अस्थायी इजलास वीरगंज

१५ जना न्यायाधीशको दरबन्दी रहेको उच्च अदालतमा एक जना न्यायाधीशको दरबन्दी रिक्त रहेको छ। यस वर्षका लागि दुनियावादी देवानीका २ हजार ३ सय ३२ थान, दुनियावादी फौजदारीका ७ सय ७१ थान, सरकारवादी फौजदारीका १ हजार ४ सय ५१ थान र सुरू क्षेत्राधिकारबाट ४९ थान मुद्दा जिम्मेवारी सरेका थिए। ०८० पुस १६ देखि यो वर्ष दर्ता भएका फौजदारी मुद्दाको सरकारवादीतर्फ १ हजार ३ सय ५० थान उजुरी परे। अघिल्लो वर्षका जिम्मेवारी सरेका समेत १ हजार ७ सय ३५ थान मुद्दा फैसला भए।

तालिका ८.२.८.१ घटनाको प्रकारअनुसार पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार		राज्यपक्षबाट		अन्यपक्षबाट		
		पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
अपहरण				१		१
कुटपिट		१	१		१	१
अमानवीय व्यवहार		१	१			
घाइते		३	३		१३	१३
हत्या				१	१	३
बाल अधिकार	बाल विवाह			३		३
	विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजाय				३	३
	बलात्कार			७		७
	सामूहिक बलात्कार			३		३
	यौन दुर्व्यवहार			३		३
	जम्मा			१३	३	१५
महिला अधिकार	साइबर अपराध			३		३
	दाइजोजनित हिंसा			१		१
	'बोक्सीको आरोप'			१		१
	बलात्कार			७		७
	यौन दुर्व्यवहार			१		१
	परिवारबाट हत्या			३		३
	जम्मा			१५		१५
कूल जम्मा		४	४	३०	१६	४६

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

बाल अधिकार

यस वर्ष पर्सा जिल्लामा बलात्कार घटनामा सात, सामूहिक बलात्कारका घटनामा दुई, यौन दुर्व्यवहार घटनामा दुई, विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजायका घटनामा दुई र बालविवाहका घटनामा दुई गरी १५ जना बालबालिका पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो।

शिक्षाको अवस्था

यस जिल्लामा ३ सय ७१ आधारभूत र १ सय ५१ माध्यमिक विद्यालय छन्। यस वर्ष १० हजार ९ सय ७८ बालक र ९ हजार ९ सय १ जना बालिका विद्यालय भर्ना भए। जसमा अपाङ्गता भएका ३६ बालिका र २५ बालक छन्। जिल्लामा अपाङ्गतामैत्री विद्यालय ४० ओटा छन्। यस वर्ष जिल्लाभर १ हजार ६ सय २ दलित बालक र १ हजार ५ सय ७२ दलित बालिका विद्यालय भर्ना भएको शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइका प्रमुख मोतीप्रसाद भट्टराईले बताए।

बलात्कार, यौन दुर्व्यवहार

१३ वर्षीया बालिकालाई ०८० चैत १७ गते १७ वर्षीय बालकले बलात्कार गरेको आरोपमा पीडित पक्षले चैत १७ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालय, पर्सामा उजुरी दियो। आरोपित बालकलाई सहयोग गरेको आरोपमा आरोपितका काका र दाजुविरुद्ध समेत पीडित पक्षले उजुरी दियो। आरोपितहरूलाई प्रहरीले ०८१ वैशाख ४ गते गिरफ्तार गऱ्यो। पीडित बालिकाको स्वास्थ्य परीक्षण वैशाख ४ गते नारायणी अस्पतालमा भयो। न्यायाधीश दीपक खनालको मङ्सिर ८ गतेको

तालिका ८.२.८.२ अपाङ्गता भएका पीडित सङ्ख्या

घटनाको प्रकार	अन्यपक्षबाट	
	महिला	जम्मा
बाल अधिकार	१	१

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)

इजलासले आरोपितहरूविरुद्धको अभियोग दावी पुग्ने फैसला गऱ्यो। यो वर्षको अन्त्यसम्म मुद्दा फैसलाको पूर्ण पाठ आएको छैन।

महिलाविरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव, दुर्व्यवहार

यो वर्ष घरेलु हिंसा पीडित भन्दै ५ सय १३ जना महिलाले महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक सेवा केन्द्रमा उजुरी दर्ता गराए। जसमा कुटपिट गरी घरनिकाला गरिएका ८६, खानलाउन नदिएका १ सय ५७, विवाह दर्ता, जन्मदर्ता र नागरिकता नबनाएका ५७, अर्की पत्नी ल्याएर हेला गरेको १२, दाइजो नल्याएको भनी हेला गरेको आठ र सामान्य घरायसी झगडाका १ सय ९३ उजुरी छन्। यी मध्ये प्रहरीले ३ सय ५३ उजुरीमा मेलमिलाप गरायो भने १ सय ६० उजुरी कारबाही प्रक्रियामा रहेको सेवा केन्द्रका असइ विशाल तामाङले बताए।

यो वर्ष पर्सा जिल्लामा बलात्कारका घटनामा सात, यौन दुर्व्यवहार घटनामा एक, दाइजोजनित हिंसाका घटनामा एक, साइबर अपराधमा दुई र बोक्सीको आरोपमा एक गरी १२ जना महिला पीडित भएको इन्सेकले अभिलेख गऱ्यो। यस वर्ष परिवारबाट तीन जना महिलाको हत्या भयो ।

पारिवारिक हत्या

बहादुरमाइ नगरपालिका-३ नगरदाहाकी २४ वर्षीया निशा भनिने बसन्तीकुमारी साहको हत्या गरेको आरोपमा पीडित पक्षले २५ वर्षीय पति इन्द्रजित साह गोढ र इन्द्रजितका ६० वर्षीय बाजे मङ्सिर साहविरुद्ध ०८१ वैशाख १ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा उजुरी दियो। तीन महिनाको गर्भवती समेत रहेकी निशालाई वैशाख १ गते लाती र मुक्का प्रहार गरी आरोपितहरूले कुटपिट गरे। कुटपिटका कारण घाइते भएकी निशालाई उपचारको लागि वीरगंजस्थित अस्पताल लैजाने क्रममा बाटोमा मृत्यु भएको पीडित पक्षले जनायो। शवको पोष्टमार्टम सोही दिन वीरगंजस्थित नारायणी अस्पतालमा गरियो। वर्षको अन्त्यसमम आरोपितहरू गिरफ्तार भएनन्।

दाइजोजनित हिंसा

वीरगंज महानगरपालिका-२४ रामगढवामा ०८० फागुन २८ गते राति दाइजोको विषयमा विवाद भएपछि विवाह छोडी फर्कन लागेको आरोपमा बाराको कलैया उपमहानगरपालिका-४ निवासी २८ वर्षीय उमेश साह (बेहुला), बेहुलाका बुबा ६० वर्षीय बच्चालाल साह गोढ, दाजुहरू ४२ वर्षीय राकेश साह र ४० वर्षीय मुकेश साह, र परवानीपुर नपा-५ का ४५ वर्षीय आनन्द साह (बेहुलाको भिनाजु)लाई प्रहरीले गिरफ्तार गऱ्यो। विवाहमा दाइजो स्वरूप सुनका गहनाहरू, नगद, मोटरसाइकल, ल्यापटप, कपडा पाएता पनि सुनको सिक्री नपाएको भन्दै बेहुला पक्षले बेहुली पक्षसँग विवाद तथा हातपात गर्दै विवाह छोडी जान लागेको भन्ने मौखिक सूचना प्राप्त हुनेबित्तिकै उनीहरूलाई गिरफ्तार गरिएको वडा प्रहरी कार्यालय श्रीपुरका इन्स्पेक्टर धर्मजङ्ग थिङले बताए। बेहुला उमेश साह वीरगंज महानगरपालिकाको स्वास्थ्य शाखामा कार्यरत कम्प्युटर अपरेटर हुन्। दाइजोमा नगद ८ लाख ५० हजार रुपियाँ, मोटरसाइकल बापत नगद ३ लाख २५ हजार रुपियाँ, ६५ हजार रुपियाँको एक थान ल्यापटप, ४० हजार रुपियाँ मुल्यको सुनको सिक्री विवाह अगाडि नै दिइसकेको थियो। पर्सा जिल्ला अदालतले चैत ११ गते उमेश साहसँग २ लाख रुपियाँ, बच्चालाल साहसँग १ लाख रुपियाँ र अन्य आरोपितहरूसँग जनही २५-२५ हजार रुपियाँ धरौटी लिई रिहा गर्ने आदेश गऱ्यो। वर्षको अन्त्यसमम मुद्दाको फैसला भएन।

'बोक्सी'को आरोप

सखुवा प्रसौनी गाउँपालिका-२ औराहकी ४२ वर्षीया गुड्डीदेवी तुरहालाई ०८१ कात्तिक ५ गते सोही ठाउँका ६८ वर्षीय सुरज साह, ३८ वर्षीय उपेन्द्र साह, २८ वर्षीय जितेन्द्र साह, ३५ वर्षीया रिनादेवी साह र ४५ वर्षीया केदली मलाहिनले 'बोक्सी'को आरोप लगाउँदै कुटपिट गर्नुका साथै दुर्व्यवहार गरेको आरोपमा पीडित पक्षले कात्तिक ५ गते जिल्ला प्रहरी कार्यालय पर्सामा उजुरी दियो। घटना पश्चात आरोपितहरू फरार रहेकाले खोजतलास भइरहेको जिल्ला प्रहरी कार्यालयका इन्स्पेक्टर ज्ञानेन्द्र चन्दले बताए। आरोपितहरू वर्षको अन्त्यसम्म गिरफ्तार भएनन्।

वातावरण र मानव अधिकार

बसाइँसराइ

पर्सामा यो वर्ष २ हजार ४ सय ३४ जनाले बसाइँसराइ गरी जिल्ला बाहिर गएका छन्।

स्रोत: स्थानीय तहका पञ्जीकरण शाखा

इँटाभट्टा र सिमेन्ट उद्योग

पर्सामा ७४ ओटा इँटाभट्टा र चार ओटा सिमेन्ट उद्योग सञ्चालनमा छन्।

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय

विषालु च्याउ

यस वर्ष पर्सामा विषालु च्याउको सेवनबाट कुनै व्यक्तिको मृत्यु भएको सूचना अभिलेख भएन।

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय

खानेपानी

पर्सामा १ लाख १३ हजार १३ घरपरिवार सङ्ख्या रहेका छन्। जसमा २१ प्रतिशत घरपरिवारमा खानेपानीको पहुँच पुगेको छ।

स्रोत: खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय

सार्वजनिक शौचालय

जिल्लामा ९ सय ९ ओटा सार्वजनिक शौचालय छन्।

स्रोत: स्थानीय तह

स्वास्थ्य सेवाको अवस्था

जिल्लामा दुई सरकारी अस्पताल, सात सामुदायिक अस्पताल, ७९ स्वास्थ्य चौकी, २ सय ८६ प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, पाँच नगर स्वास्थ्य केन्द्र छन्। सदरमुकामस्थित सरकारी अस्पतालमा ४४ जना विशेषज्ञको दरबन्दीमा २५ जनाको दरबन्दी रिक्त छ। जिल्लामा ५४ हजार ८ सय २३ जनाले बीमा गराएर सेवा लिइरहेका छन्। ज्येष्ठ नागरिकका लागि नि:शुल्क बीमा कार्यक्रममा पनि २१ हजार १ सय ९१ जनाको बीमा गरिएको छ। ०८० मङ्सिर १५ गते शिलान्यास भएका दुई अस्पताल मध्ये एकको निर्माण कार्य पूरा भएको स्वास्थ्य कार्यालय, पर्साका वरिष्ठ स्वास्थ्य प्रशासक डा. मुक्तिनारायण साहले बताए।

तालिका ८.२.८.३ सन् २०२४ मा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा ज्यादतीका घटनामा कारबाही प्रक्रिया अगाडि बढाइएका घटना सङ्ख्या

बाल अधिकार				
घटनाको प्रकार	मुद्दा टुङ्गिएका	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
बालविवाह		१	१	३
विद्यालयमा दिइने शारीरिक सजाय		३		३
बलात्कार	१	३	५	९
यौन दुर्व्यवहार	१	१		३
जम्मा	३	८	६	१५

बाल अधिकार			
घटनाको प्रकार	अनुसन्धान	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
साइबर अपराध	१	१	३
जाइजोजननित हिंसा		१	१
'बोक्सी'को आरोप	१		१
बलात्कार	३	५	८
यौन दुर्व्यवहार	१		१
परिवारजनबाट हत्या		३	३
जम्मा	५	१०	१५

मारिएकाको घटना सङ्ख्या		
घटनाको प्रकार	कानुनी दायरामा ल्याइएका	जम्मा
हत्या	३	३

(स्रोत : इन्सेक, २०२४)